

# De Macht van Social Media



MARIËT RUITER

DISCOURSANALYTISCHE REFLECTIE OP DE ROL VAN  
SOCIAL MEDIA OP DE REVOLUTIEGOLF IN HET  
MIDDEN-OOSTEN

MASTERSCRIPTIE NIEUWE  
MEDIA EN DIGITALE  
CULTUUR

3150801

M.RUITER@STUDENTS.UU.NL

UNIVERSITEIT UTRECHT

MIRKO TOBIAS SCHÄFER

IMAR DE VRIES (TWEEDE  
BEOORDELAAR)

JULI 2011

2



Op een plek als deze hoort een woord van dank voor hen die mij in de creatie van dit werk hebben geholpen door nimmer aflatende steun en vertrouwen in mijn kunnen, door meedenken wanneer mogelijk en door zwijgen wanneer nodig.

Piebe, jij bracht me op het idee dit onderwerp voor mijn thesis te nemen en kreeg er geen spijt van toen het schrijven minder snel ging dan iemand het lezen kan. Bedankt voor je eindeloze geduld!

Pap & Mam, bedankt voor de belletjes die ik mocht plegen op momenten van verzuiming en voor jullie rotsvaste vertrouwen dat het uiteindelijk allemaal prima in orde zal komen.

Gerrina, je schitterde van afwezigheid, wat heb ik ervan genoten! Het was maar goed dat je niet thuis was toen de laatste hand aan dit artikel gelegd werd... ☺

Sarah, je hebt me vaak aan het denken gezet tijdens onze 'studie'lunch- & koffiemomenten met je nimmer aflatende enthousiasme om mee te denken over het onderwerp en je leuke historische verhalen, bedankt!

Nienke, Jordi, Esther & Janita, bedankt dat jullie altijd zonder klagen klaarstonden om bestuurstaken over te nemen als er weer een klein stukje van dit werk voltooid moest worden.

En een speciaal woord van dank voor Mirko. Bedankt voor je enthousiasme voor het onderwerp! Bedankt dat je mij in mijn eigen tempo hebt laten werken. En bedankt dat je altijd bereikbaar was op die momenten dat ik wel wat hulp gebruiken kon.

Mariët Ruiters  
Juli 2011

*Je zou net zo snel moeten  
kunnen schrijven als een ander  
het lezen kan."*

*Cees Buddingh (1918-1985)  
Nederlands letterkundige*

# 4

<b>1 TER INLEIDING</b>	<b>6</b>
<b>2 LANG LEVE SOCIAL MEDIA</b>	<b>9</b>
2.1 DOMINO DAY OR DOMINO DECADE?	10
2.2 WEAK TIES: ZWAK OF STERK?	14
2.3 KRITIEK OP DE ANDERE KANT	16
<b>3 DE SOCIAL MEDIA MYTHE</b>	<b>19</b>
3.1 METAPHORMANIA	20
3.2 MENSEN VERSUS INSTRUMENTEN	22
3.3 NETWERK VERSUS HIËRACHIE	26
3.4 KRITIEK OP DE ANDERE KANT	28
<b>4 AND THE WINNER IS...</b>	<b>30</b>
4.1 GROOT, GROTER, GROOTST	31
4.2 VORM BOVEN INHOUD	33
4.3 ME, MYSELF AND I	34
4.4 TWEE ZIJDEN VAN DEZELFDE MEDAILLE	35
4.4.1 HEILIGE GRAAL...	36
4.4.2 ... OF GOUDEN POT AAN DE VOET VAN DE REGENBOOG?	38
4.5 HET INTERNET ALS...	39
4.5.1 THE NET AS DISSIDENT'S ADVANTAGE	39
4.5.2 THE NET AS PUBLIC SPHERE PLATFORM	39
4.5.3 THE NET AS CITIZEN JOURNALISM PLATFORM	40
4.5.4 THE NET AS REVOLUTIONARY NICETY	41
4.2.5 ONDERLINGE VERHOUDINGEN	41
4.6 DE VIJFDE CATEGORIE	43
4.6.1 SOCIAL MEDIA ALS ACTOR IN EEN NETWERK VAN ACTOREN	44

---

<b>4.7 HORIZONVERVUILING</b>	<b>47</b>
<b>4.8 AND THE WINNER IS...</b>	<b>48</b>
<b>5 CONCLUDEREND</b>	<b>49</b>
<b>6 REFERENTIES</b>	<b>53</b>
ACHTERGRONDINFORMATIE PERSONEN/BEDRIJVEN	58
DOCUMENTAIRE	59
RADIOFRAGMENT	59
GERAADPLEEGDE BRONNEN	59

---



# 1

## TER INLEIDING

Dit hoofdstuk beschrijft de aanleiding en achtergronden van het onderzoek. Wat ging er vooraf aan de revolutiegolf die in december 2010 in Tunesië van start ging en in de daaropvolgende maanden het Midden-Oosten overspoelde?



Op 7 december 2010 stak in een Tunesisch stadje een straathandelaar zichzelf in brand in protest tegen corruptie vanuit de overheid. Mohammed Bouazizi ontketende met zijn zelfmoordactie een reeks aan opstanden en protesten in heel Tunesië. Op 14 januari 2011 trad de zittende heerser, Zine El Abidine Ben Ali af en vluchtte met zijn familie het land uit. Het volk had gewonnen. De euforie die de Tunesiërs voelden na het vertrek van hun dictator en de nieuwe vrijheden die zij zich daardoor verworven hadden, werd breed uitgemeten in het wereldnieuws. Binnen onafzienbare tijd was er sprake van een revolutiegolf die een groot deel van het Midden-Oosten besloeg.<sup>1</sup>

Tevens blijkt Tunesië het startpunt van een fikse discussie rond de invloed van social media die steeds meer vorm krijgt tijdens de revoluties die na Tunesië zich uitbreiden over andere delen van het Midden-Oosten. Zoals bij vrijwel elke revolutie krijgen ook de revoluties in het Midden-Oosten een titel opgeplakt: de Arabische Lente. Maar ook de afzonderlijke revoluties krijgen een eigen titel. De Egyptische revolutie werd door de opstandoproepen via Facebook al snel de ‘Facebookrevolutie’ genoemd. Het is de tweede revolutie in de geschiedenis die genoemd wordt naar een social media platform. In 2009 vond in Iran een revolutie plaats die te boek is komen te staan als de ‘Twitterrevolutie’. De media berichtten gedurende de gebeurtenissen in het Midden-Oosten over de succesfactoren achter de revoluties: telefoons, internet en specifiek social media. Maar zijn met name social media wel zo invloedrijk geweest als de media beweren? Er wordt tot op de dag van vandaag nog stevig gedebatteerd over de vermeende invloed van social media. In dit artikel maak ik een analyse van het discours dat zich gevormd heeft omtrent de invloed van social media op de revolutiegolf in het Midden-Oosten.

Het debat dat binnen het discours gevoerd wordt, is in feite te reduceren tot een these versus antithese debat. Door in de opbouw van dit artikel een retorische truc te gebruiken waarbij ik in het eerstvolgende hoofdstuk weergeef op welke manier de these en in het tweede hoofdstuk de antithese tot stand komen, wordt verduidelijkt hoe verwarrend het debat en de daarin aangehangen argumenten feitelijk zijn. In het derde hoofdstuk nuanceer ik de eerste twee hoofdstukken door het opheffen van de dialectische tegenstelling tussen these en antithese in een synthese in de vorm van een empirische, comparatieve reflectie.

---

<sup>1</sup> *Nieuwsuur*. “Extra lange uitzending onrust Arabische wereld.” Uitzonden op 28-02-2011. Terug te zien op <http://nieuwsuur.nl/video/222335-extra-lange-uitzending-onrust-arabische-wereld--deel-1.html>

De focus van mijn analyse ligt op de maanden januari tot en met maart 2011. Reden hiertoe is het complexe karakter van het discours: de revolutiegolf in het Midden-Oosten beslaat een groot gedeelte van de landen in dit gedeelte van de wereld, te weten onder andere Tunesië, Libië, Egypte, Jemen, Syrië, Algerije, Iran, Bahrein, Saudi-Arabië en Marokko. De mate waarin er werkelijk revoluties hebben plaatsgevonden of dat het bij revoltes bleef, is per land verschillend. Belangrijkste land en gevormde discours daarbij in dit artikel is Egypte.

De revolutie in Egypte vond als tweede revolutie in het Midden-Oosten plaats, na Tunesië, waardoor het discours rond de invloed van social media al enigszins gestalte had gekregen en meer inhoudelijke van aard geworden was. Mede doordat Egypte het tweede land in de golf van revoltes en revoluties is, was er meer (Westerse) aandacht voor dan het geval was tijdens de revolutie in Tunesië, welke de wereld overrompelde en feitelijk pas werkelijk onder de aandacht kwam toen de heersende dictator Zine El Abidine Ben Ali uit zijn machtspositie gezet werd. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Libië – het derde land in de revolutiegolf - waar op het moment van schrijven nog steeds een gevecht wordt tussen Moammar Kadhafi en de Libiërs leidde de revolutie in Egypte, net als in Tunesië, tot het aftreden van de zittende machthebber Hosni Mubarak op 11 februari 2011. Veel artikelen binnen het te analyseren discours omtrent social media en de Egyptische revolutie zijn geschreven in die periode en in de weken erna. Bij de keuze van artikelen voor mijn onderzoek heb ik mij niet gericht op de (al dan niet wetenschappelijke) achtergrond van de auteurs, maar op het onderwerp van hun artikelen. Dit zorgt ervoor dat het onderzoek breder is dan slechts een weergave van het wetenschappelijk discours en dat verschillende perspectieven meegenomen konden worden om tot een brede reflectie van het gehele discours te komen. In het komende hoofdstuk beschrijf ik de these vanuit pro-social media uitgangspunt.



# 2

## LANG LEVE SOCIAL MEDIA

In dit hoofdstuk geef ik de these van het discoursdebat weer, die als volgt samengevat kan worden: Social media heeft (veel) invloed gehad op het ontstaan en het verloop van de revoluties in het Midden-Oosten. Aanhangers van de these zijn voornamelijk *social media minded*, vandaar: lang leve social media. Dit hoofdstuk is vanuit die gedachte geschreven om te laten zien hoe gemakkelijk iemand meegenomen kan worden in een schijnbaar logische manier van redeneren over de positieve invloed van social media.

### IN DIT HOOFDSTUK

- Domino Day or Domino Decade?
- Weak Ties: zwak of sterk?
- Kritiek op de andere kant

De revoluties in het Midden-Oosten lijken op het eerste gezicht uit de lucht te zijn komen vallen. Schijnbaar vanuit het niets is de val van Tunesisch dictator Zine El Abidine Ben Ali wereldwijd ineens voorpaginanieuws. En de ontwikkelingen die na de Tunesische geslaagde revolutie volgen in de rest van het Midden-Oosten lijken steeds meer op het wereldwijde evenement ‘Domino Day’<sup>2</sup>: het ene na het andere volk komt in opstand tegen zijn heerser. Echter, als we verder kijken dan de krantenkoppen blijkt dat ‘Domino Day’ meer weg heeft van ‘Domino Decade’<sup>3</sup>:

While the uprising in Egypt caught most observers of the Middel East off guard, it did not come out of the blue. The seeds of this spectacular mobilization had been sown as far back as the early 2000s and had been carefully cultivated by activists from across the political spectrum, many of these working online via Facebook, twitter and within the Egyptian blogosphere<sup>4</sup>

geeft Charles Hirschkind aan in zijn artikel “The road to Tahrir” (2011) waarin hij de ontwikkelingen in Egypte beschrijft die uiteindelijk leidden tot de val van Hosni Mubarak op 11 februari 2011. Hirschkind, universitair hoofddocent Antropology aan University of California, Berkeley, doet onder andere onderzoek naar mediatechnologieën en opkomende politieke gemeenschappen in stedelijk Midden-Oosten en Europa.<sup>5</sup> Vanuit die achtergrond ziet hij in de gebeurtenissen in Egypte een grote (politieke) invloed van de blogosphere en social media platform Facebook: “Egyptian Facebook activists and bloggers took up and extended the political platform that the *Kifaya* movement had introduced into Egyptian political life, the same exact platform that has brought millions of Egyptians into the street these days.”<sup>6</sup> De weg

<sup>2</sup> Interessant is dat Wikipedia de revoluties zelfs al schaaft onder ‘Domino-revolutie’.  
<http://nl.wikipedia.org/wiki/Domino-effect>

<sup>3</sup> De Arabische Lente is niet de eerste gebeurtenissenreeks waar de Dominotheorie op toegepast wordt. Wanneer we in de geschiedenis kijken, zien we dat de theorie afkomstig is van de Amerikaanse president Eisenhower ten tijde van de Koude Oorlog. Hij ging uit van de gedachte dat het communisme als een domino door de wereld ging en land na land veroverde. In Vietnam kwam deze angst het sterkst tot uiting: in dit land vochten in de jaren '60 de Verenigde Staten een gruwelijke oorlog uit tegen de Sovjet-Unie.

<sup>4</sup> Charles Hirschkind, “The Road to Tahrir” [2011] *The Immanent Frame*  
<http://blogs.ssrc.org/tif/2011/02/09/the-road-to-tahrir/>

<sup>5</sup> Informatie afkomstig van  
[http://anthropology.berkeley.edu/people/person\\_detail.php?person=18](http://anthropology.berkeley.edu/people/person_detail.php?person=18)

<sup>6</sup> Hirschkind.

naar het Tahrirplein werd geplaveid door deze online activisten die de afgelopen jaren ervoor gestreden hebben om de politieke mogelijkheden in Egypte te transformeren.<sup>7</sup> In landen als Tunesië en Egypte waar dictaturen heersen en burgers geen vrijheid van meningsuiting hebben, zijn Facebook en Twitter van onschatbare waarde. Zoals Micah L. Sifry omschrijft:

The internet has made a big difference in Egypt. For years, the country's secret police and state-controlled media have very effectively suppressed most dissident activities. Without the relatively free arena of online social networking sites and tools like Facebook, Twitter and YouTube, young Egyptians like Ghonim could not have built the resilient and creative force that finally toppled Hosni Mubarak.<sup>8</sup>

Traditionele media brachten de mogelijkheid om te groeperen en in opstand te komen tegen zittende heersers niet met zich mee, social media wel. Clay Shirky, universitair docent New York University, houdt zich bezig met de wijze waarop nieuwe media peer-to-peer communicatie mogelijk maken en constateert dat een groot aantal revoluties die in het afgelopen decennium plaatsvonden “relied on the power of social media to synchronize the behavior of groups quickly, cheaply, and publicly, in ways that were unavailable as recently as a decade ago.”<sup>9</sup> Social media hebben het mogelijk gemaakt in korte tijd zeer grote veranderingen teweeg te brengen. Don Tapscott, voorzitter van Moxie Insight,<sup>10</sup> ziet social media daarom als *game changer*:

Social media are a game changer because they greatly facilitate citizens' ability to organize despite censorship. They speed up the metabolism of dissatisfaction, enabling peers to come together to produce leaderless but nevertheless powerful movements for change.<sup>11</sup>

<sup>7</sup> Idem.

<sup>8</sup> Micah L. Sifry, “Did Facebook Bring Down Mubarak?” [2011] *CNN Opinion*  
[http://articles.cnn.com/2011-02-11/opinion/sifry.egypt.technology\\_1\\_egypt-internet-access-revolution/2?\\_s=PM:OPINION](http://articles.cnn.com/2011-02-11/opinion/sifry.egypt.technology_1_egypt-internet-access-revolution/2?_s=PM:OPINION)

<sup>9</sup> Clay Shirky in “From Innovation to Revolution. Do Social Media Make Protests Possible?” [2011] *Foreign Affairs*  
<http://www.foreignaffairs.com/articles/67325/malcolm-gladwell-and-clay-shirky/from-innovation-to-revolution>

<sup>10</sup> Moxie Insight is een Amerikaanse denktank omtrent ontwikkelingen in mediatechnologieën. Meer informatie: <http://moxieinsight.com/>

<sup>11</sup> Don Tapscott, “A New Kind of Revolution” [2011] *The Globe and Mail*  
<http://www.theglobeandmail.com/news/opinions/opinion/a-new-kind-of-revolution/article1899638/>

Door de komst van social media is de dynamiek in de samenleving veranderd: burgers in een dictatuur kunnen zich verenigen. Eerder was dit niet mogelijk. Met de focus specifiek op Egypte gericht, concludeert *NBC New York* journaliste Susannah Griffee dat social media grote invloed uitgeoefend hebben op het ontstaan van de revolutie in dat land:

The events in Tunisia, in combination with intense media exposure and the inability of the government to effectively cut off its citizens from media outlets, led to the escalation and centralization of the protest movements already existing in Egypt. Cell phones, Twitter, Facebook and the channel Al Jazeera all combined to escalate anti-government sentiment and catalyze a revolution.<sup>12</sup>

De invloed van social media en andere nieuwe mediavormen zal volgens Griffee in de toekomst alleen maar groter worden. Er is een nieuw tijdperk ingeluid waarin overheden niet meer gemakkelijk een 'kill switch' van media kunnen toepassen doordat social media te complex zijn om gemakkelijk af te kunnen sluiten. En, zo stelt Griffee vast, "[a]s governments can no longer effectively control the media, more revolutions will, and should occur."<sup>13</sup> Heeft Griffee gelijk wanneer zij beweert dat nieuwe media een onomkeerbaar verschil zullen maken voor mensen die in dictatoriale samenlevingen leven? "New media (...) can certainly *help* spread revolution." stelt Mitchell Stephens, professor Journalistiek aan het Carter Institute in New York vast.<sup>14</sup>

You need a form of communication that is, for the moment, yours – a form with which the Old Regime is not, for the moment, comfortable. Facebook and Twitter are, from this perspective, important. But Facebook and Twitter are not, from this perspective, original. And Facebook and Twitter, while like the European letter press a democratizing force, probably do not, from this perspective usher in some new age of permanent revolution or people power.<sup>15</sup>

---

<sup>12</sup> Susannah Griffee, "Social Media Drives Revolution in the Middle East" [2011] *Washington Square News*  
<http://nyunews.com/opinion/2011/02/07/07griffee/#>

<sup>13</sup> Idem.

<sup>14</sup> Mitchell Stephens, "New Media and the American Revolution" [2011] *Beyond News*  
<http://journalism.nyu.edu/publishing/beyondnews/2011/02/13/new-media-and-the-american-revolution/>

<sup>15</sup> Idem.

Media bieden mensen al sinds het begin van hun ontstaansgeschiedenis de mogelijkheid om met elkaar te communiceren, zich te groeperen om op die manier één front te vormen tegen de overheerser. Wat dat betreft is er niets nieuws onder de zon ondanks de komst van social media. Maar belangrijk is wel dat social media ook daadwerkelijk een grote bijdrage leveren aan de ontwikkelingen zoals we die recentelijk in het Midden-Oosten gezien hebben. Gewoon door de vorm waarin ze bestaan en de mogelijkheden die ze ons bieden, zo beweert Peter Beaumont, verslaggever Buitenlandse Zaken voor de Guardian:

Precisely how we communicate in these moments of historic crisis and transformation is important. The medium that carries the message shapes and defines as well as the medium itself. The instantaneous nature of how social media communicate self-broadcast ideas, unlimited by publication deadlines and broadcast news slots, explains in part the speed at which these revolutions have unraveled, their almost viral spread across a region. It explains, too, the often loose and non-hierarchical organization of the protest movements unconsciously modeled on the networks of the web.<sup>16</sup>

Nieuwe media geven mensen *freedom of speech* in situaties waarin zij dat niet hebben. Daar draait het volgens Beaumont uiteindelijk dan ook allemaal om: “above all it has been about the ability to communicate.”<sup>17</sup> Hij trekt in zijn artikel communicatie breder dan slechts tussen de ene opstandeling en de andere. De Engelstalige Arabische televisiezender Al Jazeera bijvoorbeeld nam zijn toevlucht tot informatie van Facebook en Twitter en filmpjes van YouTube om de gebeurtenissen in het Midden-Oosten te verslaan op het moment dat de meeste landen censuur uitoefenden op de media en internet en telefoonlijnen afsloten.<sup>18</sup> Dit gaf de rest van de wereld de gelegenheid de gebeurtenissen te volgen door de ogen van degenen die er middenin zaten. Natuurlijk is de kans dan aanwezig dat het verstrekte nieuws niet in alle gevallen zal kloppen. En ook is het moeilijker om te bepalen waar je wel en waar je juist geen aandacht aan zou moeten schenken. Toch is dat volgens Cory Doctorow van ondergeschikt belang aan de positieve werkingen van internet in tijden van revoluties:

<sup>16</sup> Peter Beaumont, “The Truth About Twitter, Facebook and the Uprisings in the Arab World” [2011] *Guardian.co.uk*  
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/25/twitter-facebook-uprisings-arab-libya>

<sup>17</sup> Idem.

<sup>18</sup> Idem.

[T]he internet has the capacity to be participatory in a fashion that no other medium has ever approximated: anyone with a manifesto or exposé can make it widely available. It's true that in a world in which anyone can publish, it's harder to know what to pay attention to, but it's silly to argue that freedom would be better served if 90% of the world was forced to remain silent so that their intellectual betters would have a clear channel in which to educate the rest of us.<sup>19</sup>

Nadelen of niet, social media geven stem aan degenen die eerder geen stem hadden! En dat kan hen machtig maken, zoals we recentelijk gezien hebben in Egypte en diens buurlanden. Over de manier waarop die macht ontstaat, is echter nog wel wat discussie.

## 2.2

## WEAK TIES: ZWAK OF STERK?

Sam Gustin citeert in zijn artikel “Social Media Sparked, Accelerated Egypt’s Revolutionary Fire” de directeur van de New American Foundation’s Open Technology Initiative<sup>20</sup>, Sascha Meinrath die beweert: “Social media have become the pamphlets of the 21st century, a way that people who are frustrated with the status qua can organize themselves and coordinate protest, and in the case of Egypt, revolution.”<sup>21</sup> Meinrath trekt hier een vergelijking met de Franse revolutie waar pamfletten gebruikt werden als communicatiemiddel, waardoor hij benadrukt dat we tegenwoordig te maken hebben met dezelfde behoeften als honderden jaren geleden. Alleen de manier waarop die behoefte vervuld wordt, is in deze tijd anders. Social media als Facebook en Twitter geven mensen van over heel de wereld de mogelijkheid elkaar online te ontmoeten en te praten over zaken die in real life spelen.

Facebook en Twitter geven mensen daarnaast ook de mogelijkheid om online af te spreken waar zij elkaar offline ontmoeten, zoals in Egypte op weg naar het Tahrirplein gebeurde. De *weak tie* theorie die *The New Yorker’s* Malcolm Gladwell aanhangt, wordt dan ook – zeker met de beelden van de gebeurtenissen rond en op het

<sup>19</sup> Cory Doctorow, “We Need A Serious Critique Of Net Activism” [2011] *Guardian.co.uk* <http://www.guardian.co.uk/technology/2011/jan/25/net-activism-delusion?cat=technology&type=article>

<sup>20</sup> Deze foundation is een non-profit organisatie die investeert in nieuwe denkers en nieuwe ideeën op het gebied van uitdagingen waar de Verenigde Staten mee te maken hebben. Het is een vrij utopisch aangelegde organisatie die van de idee uitgaat dat elke nieuwe generatie een beter leven zal krijgen dan de vorige en die van mening is dat dit ideaalbeeld vandaag de dag onder druk staat. Meer informatie: <http://oti.newamerica.net/>

<sup>21</sup> Sam Gustin, “Social Media Sparked, Accelerated Egypt’s Revolutionary Fire” [2011] *Wired* <http://www.wired.com/epicenter/2011/02/egypts-revolutionary-fire/>

Tahirplein - niet door iedereen gedeeld. Kort gezegd zijn weak ties de verbindingen tussen jou en mensen die je niet zo goed kent waardoor je minder snel tot handelen aangezet zult worden. Is dit echter wel zo? Nee, zegt de Wit-Russische media-analyst Greg Satell, “[w]eak ties perform an essential role in revolutions.”<sup>22</sup> Weak ties maken het mogelijk om via netwerken in plaats van hiërarchiën te werk te gaan.<sup>23</sup> Ook Jonah Lehrer, redacteur bij *Wired*, is het niet met Gladwell eens. Lehrer beschrijft de succesfactoren voor een opstand als volgt: “success is largely about *who* you know, not what you learned in school or how you searched on Monster.com.”<sup>24</sup> Het *weak* in *weak ties* verwijst volgens Lehrer puur naar de verbindingen die zo genoemd worden: niet met mensen die je direct kent, maar met vrienden van vrienden. Hij benadrukt dat het feit dat deze verbindingen met mensen die je wellicht niet persoonlijk kent niet *zwak* in de letterlijke zin van het woord zijn. De kans dat je beste vriend een baan voor je weet te vinden, is kleiner dan de kans dat een van de vrienden van je beste vriend of een van hun vrienden wat voor je heeft. Ook zorgen weak ties juist dat iemand vertrouwenswaardiger overkomt: het is immers een vriend van jouw vriend. Daarom kan een social medium als Twitter juist een protestbeweging van dienst zijn: je doet sneller mee als je ziet dat mensen die in je viavia kent meedoen.<sup>25</sup> Uit weak ties ontstaan dus juist strong ties. Satell noemt dit ‘triadic closure’.<sup>26</sup>

Zowel Lehrer als Satell spreken in hun betogen niet over Facebook,<sup>27</sup> maar *ceteris paribus* en uitgaande van hun argumentatie rond weak ties kennen de evenementen waar via Facebook mensen voor uitgenodigd worden een zelfde opbouw en uitwerking en hebben deze uiteindelijk dezelfde invloed: online en offline netwerkvorming. Bij beide platformen kunnen mensen zien wie er nog meer de straat op gaat om op te komen voor hun belangen. En dat is volgens Jay Rosen, professor Journalistiek aan New York University, nu precies een van de sleutelfactoren voor het slagen van een revolutie: waar zijn anderen toe bereid? Je ervaart immers minder angst voor arrestatie wanneer je je in een groep bevindt dan wanneer je in je eentje de straat op

<sup>22</sup> Greg Satell, “Small Acts of Courage and Revolution” [2011] *Digital Tonto*  
<http://www.digitaltonto.com/2011/social-media-and-revolution/>

<sup>23</sup> Idem.

<sup>24</sup> Jonah Lehrer, “Weak Ties, Twitter and Revolution” [2010] *Wired*  
<http://www.wired.com/wiredscience/2010/09/weak-ties-twitter-and-revolutions/>

<sup>25</sup> Idem.

<sup>26</sup> Satell.

<sup>27</sup> Lehrer en Satell schreven beiden hun artikelen naar aanleiding van de ‘Twitterrevolutie’ in Iran in 2009.

gaat om te demonstreren. Horizontale, peer-to-peer communicatie speelt een grote rol in het proces om iemand bereid te krijgen om een situatie te bevechten, om risico's te nemen.<sup>28</sup> Als resultaat hiervan verschuiven de dimensies in allerlei andere zaken: wanneer mensen de straat op gaan om te demonstreren tegen de situatie waarin zij leven en tegen de dictator die hen in die situatie houdt, creëren zij een nieuwe machtspositie die zij daarvoor nog niet hadden.

“They [online activisten] have sought out and cultivated new forms of political agency in the face of the predations and repressive actions of the Egyptian state. They have pioneered forms of political critique and interaction that can mediate and encompass the heterogeneity of religious and social commitments that constitute Egypt's contemporary political terrain.”<sup>29</sup>

Social media beïnvloeden de politiek in de manier waarop demonstranten hen gebruiken in hun strijd tegen het heersende regime. Waardoor “social media have become coordinating tools for nearly all of the world's political movements, just as most of the world's authoritarian governments (and, alarmingly, an increasing number of democratic ones) are trying to limit access to it.”<sup>30</sup> Uiteraard proberen ook overheden grip te krijgen op de mogelijkheden van social media. Maar zoals eerder gezegd door Griffie zal hen dat niet meer gemakkelijk lukken door de steeds groter wordende schaal van het gebruik van social media.<sup>31</sup>

### 2.3

### KRITIEK OP DE ANDERE KANT

In het discours wordt door mensen als Malcolm Gladwell flink getwijfeld aan de invloed van social media op de revoluties in het Midden-Oosten. Onterecht, zo geven Jeff Jarvis en Jay Rosen beiden duidelijk aan. Jay Rosen analyseert in zijn artikel “The “Twitter Can't Topple Dictators” Article” de wijze waarop skeptici als Gladwell hun betoog tegen het toekennen van invloed van social media op revoluties in het Midden-Oosten opbouwen. Hij somt een hele lijst op van artikelen die minstens aan een aantal van de door hem benoemde punten voldoen. Hierdoor blijft de vraag op welke wijze social

<sup>28</sup> Jay Rosen, “What Others Are Up For” [2011] *Soundcloud*  
<http://soundcloud.com/soundkaa/jr-what-others-are-up-for>

<sup>29</sup> Hirschkind.

<sup>30</sup> Clay Shirky, “The Political Power of Social Media” *Foreign Affairs* 90.1 (2011): 28-41

<sup>31</sup> Griffie.



media invloed hebben (gehad) op de gebeurtenissen in het Midden-Oosten onbeantwoord door de skeptici terwijl dat toch de kernvraag in het gehele discours rond de revoluties in dat gebied is. De punten die Rosen benoemt in zijn artikel zijn de volgende zes:

“1.) Nameless fools are staking maximalist fools.”

Schrijvers van weinig betekenis smijten met grote claims.

“2.) No links we can use to check the context of those claims.”

Er wordt niet geciteerd zodat de context van waaruit de claims ontstaan zijn niet gecheckt kunnen worden.

“3.) The masses of deluded people make an appearance so they can be ridiculed.”

Er wordt verwezen naar massa's mensen (cyberutopians) die in de wereld onzin staan te verkondigen.

“4.) Bizarre ideas get refuted with a straight face.”

Er worden ideeën verkondigd die te bizar voor woorden zijn, maar die bewezen noch ontkracht kunnen worden.

“5.) Spurious history.”

Er wordt teruggegrepen op eerdere gebeurtenissen in de geschiedenis waarmee de schijn wordt gewekt van goed doordachte historische analyse.

“6.) The really hard questions are skirted.”

De vraag *hoe* internet invloed heeft gehad op de revoluties wordt door de skeptics genegeerd. Zij hameren liever op het feit dat revoluties sowieso plaatsvinden.<sup>32</sup>

Rosen's zesde observatiepunt veroorzaakt in het discours het grootste probleem: de skeptics proberen door extra aandacht te schenken aan het – in hun ogen – onomstotelijke feit dat revoluties altijd ontstaan de aandacht af te leiden van andere vraagstukken. Internet bijvoorbeeld heeft wat hen betreft geen enkele rol in het ontstaan van revoluties. Oké, vooruit, misschien heeft internet wel wat invloed gehad, net als andere media bij eerdere revoluties, maar het is toch zeker niet het geval dat de revoluties mede dankzij het bestaan van social media van de grond gekomen zijn en een groot deel van de Midden-Oostenregio meegesleurd hebben in een golf van revoltes en revoluties. Immers, revoluties ontstaan altijd al! En hoe logisch deze bewering ergens ook klinkt of hoe logisch de skeptics deze bewering ons ook doen toeschijnen, het klopt niet. Jeff Jarvis geeft het als volgt weer:

<sup>32</sup> Jay Rosen, “The “Twitter Can't Topple Dictators” Article” [2011] *PressThink*  
<http://pressthink.org/2011/02/the-twitter-cant-topple-dictators-article/>

Like Jay, I'm a befuddled over the roots of the curmudgeons' one-sided debate. Why do they so object to tools being given credit? Are they really objecting, instead, to technology as an agent of change, shifting power from incumbents to insurgents? Why should I care about their complaints? I am confident that these tools have been used by the revolutionaries and have a role. What's more interesting is to ask what that role is, what that impact is.<sup>33</sup>

Zeker, ieder weldenkend mens zal vaststellen dat de revoluties niet primair door Facebook of Twitter of welk social medium dan ook ontstaan zijn – verscheidene actiegroepen waren immers al jaren, lang voor de komst van social media, bezig met het maken van plannen om de machthebbers van hun tronen te verstoren. Maar zonder social media was het niet mogelijk geweest om binnen achttien dagen het Egyptische regime ten val te brengen.<sup>34</sup> We moeten dan ook onderscheid maken tussen factoren die een (grote) rol gespeeld hebben in en de oorzaken voor het ontstaan van de revoluties in het Midden-Oosten waarbij we analyseren op welke wijze social media invloed gehad hebben in plaats van dat we discussiëren *of* zij wel invloed gehad hebben. Want *dat* ze invloed hebben uitgeoefend op de revolutievorming, dat staat als een paal boven water.

---

<sup>33</sup> Jeff Jarvis, "Gutenberg of Arabia" [2011] *BuzzMachine*  
<http://www.buzzmachine.com/2011/02/13/gutenberg-of-arabia/>

<sup>34</sup> Nancy Scola, "An Upside to the "Twitter Can't Topple Dictators" Genre?" [2011] *techPresident*  
<http://techpresident.com/blog-entry/upside-twitter-cant-topple-dictators-genre>

# 3

## DE SOCIAL MEDIA MYTHE

In dit hoofdstuk beschrijf ik de antithese in het discoursdebat. Uitgangspunt van de antithese is het in twijfel trekken van de invloed die social media in de these toegedicht krijgt. Pleitbezorgers van de antithese zijn op z'n minst sceptisch over de invloed van social media en scharen de argumenten binnen de these als argumenten die leiden tot de in standhouding van de, zoals de skeptici het noemen, 'social media mythe': het toedichten van teveel macht aan social media. In het voorgaande hoofdstuk bleek hoe gemakkelijk het is om de logica van de cyberutopians in te zien. In dit hoofdstuk laat ik zien dat de cyberskeptics daar ook wat van kunnen...

### IN DIT HOOFDSTUK

- Metaphormania
- Mensen versus instrumenten
- Netwerk versus hiërarchie
- Kritiek op de andere kant

Dat social media de motoren achter de totstandkoming van revoluties zijn, is pertinent onjuist. Wat de utopianen daar ook over mogen beweren. Zoals Devin Coldewey zegt:

It's one thing to give credit where credit is due and admire the rapidity and resilience of internet-based communication. (...) It's another thing to ascribe to these things powers they don't have, powers that rest in the people who use them.<sup>35</sup>

Het gaat te ver om alle eer aan social media toe te kennen. David Rieff concludeert over social media dat “they do not incarnate freedom, do not bring about some final, heaven-like stage of human history.”<sup>36</sup> Social media in zichzelf zullen de wereld niet beter maken en mensen niet situaties van onderdrukking helpen. Opstanden en revoluties zijn van alle tijden en plaatsen en elke keer weer wordt er (te) veel macht aan de op dat moment nieuwe media toegedicht. Denk bijvoorbeeld aan de val van de Berlijnse muur in 1989 waarbij het op dat moment nog vrij nieuwe medium televisie alle eer krijgt toebedeeld. Of de val van het communisme waarvoor we in het Westen de eer geven aan faxmachines en fotokopietjes. Of duik nog eerder de geschiedenis in en denk aan de Franse Revolutie in 1789 waarbij pamfletten als belangrijkste succesfactor werden gezien. In vrijwel alle gevallen ligt de focus op slechts één aspect van het verhaal. Dit terwijl de Muur en het communisme beiden al jaren aan het verzwakken waren onder invloed van andere factoren en de Franse Revolutie allang aan de gang was toen de pamfletten om de hoek kwamen kijken.<sup>37</sup> Mond-tot-mond reclame was wellicht belangrijker dan alle mediavormen bij elkaar.<sup>38</sup> Ook bij de Iraanse revolutie in 2009 was dat volgens Golnaz Esfandiari het geval: “good old-fashioned word of mouth was by far the most influential medium used to shape the postelection opposition activity.”<sup>39</sup>

<sup>35</sup> Devin Coldewey, “People, Not Things, Are the Tools of Revolution” [2011] *TechCrunch* <http://techcrunch.com/2011/02/11/tools-of-revolution/>

<sup>36</sup> David Rieff, “The Reality of Revolution” [2011] *The New Republic* <http://www.tnr.com/article/against-the-current/83402/egypt-tunisia-democracy-twitter-economy>

<sup>37</sup> Evgeny Morozov, *The Net Delusion. How Not To Liberate The World*. (London: Penguin Group, 2011): 33-56.

<sup>38</sup> Mark Wallet, “Kan Twitter regimes verjagen?” [2011] *Reformatorsch dagblad* [http://www.refdag.nl/nieuws/buitenland/kan\\_twitter\\_regimes\\_verjagen\\_1\\_531464](http://www.refdag.nl/nieuws/buitenland/kan_twitter_regimes_verjagen_1_531464)

<sup>39</sup> Golnaz Esfandiari, “The Twitter Devolution” [2011] *Foreign Policy* [http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/07/the\\_twitter\\_revolution\\_that\\_wasnt](http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/07/the_twitter_revolution_that_wasnt)

Zoals gezegd, revoluties zijn dus van alle tijden en plaatsen. En daarbij kan het goed zijn om te kijken naar de ontwikkelingen in de wereldgeschiedenis: dit zet de recente gebeurtenissen in het Midden-Oosten in perspectief. Wat er vandaag de dag gebeurt, is ooit al eens op een andere plaats gebeurd. Belangrijk daarbij is wel om te voorkomen in de valkuil van de metaforen te vallen. Was er in 1989 een IJzeren gordijn, vandaag de dag worden *firewalls* bestreden. Het lijkt slechts een onschuldige metafoor uit de tijd van de Koude Oorlog die duidelijker inzicht geeft in de situatie in het Midden-Oosten, maar mediawetenschapper Evgeny Morozov laat in zijn boek *The Net Delusion* zien welke gevaren ontstaan bij het projecteren van eerdere revoluties en daarin geconstrueerde metaforen op recentere revoluties. Metaforen beïnvloeden onze manier van kijken naar de situatie: we projecteren een eerdere geschiedkundige gebeurtenis op een totaal andere situatie. Want revoluties zijn dan wel van alle plaatsen en tijden en ontstaan uit protesten van het volk, elke revolutie is wel uniek in zichzelf. En metaforen uit de geschiedenis zorgen ervoor dat we *narrow-minded* worden in zake de situatie van vandaag. “One major problem with metaphors, no matter how creative they are, is that once they enter into wider circulation, few people pay attention to other aspects of the problem that were not captured by the original metaphor.”<sup>40</sup> Het is belangrijk om een revolutie niet te onderschatten door er een oude metafoor op te plakken.

Belangrijkere valkuil om te vermijden misschien nog dan een oude metafoor te gebruiken (en deze eventueel te ‘verjongen’ door er ‘2.0’ of ‘digitaal’ of iets dergelijks voor te zetten) is het gebruiken van een nieuwe metafoor. Dit is precies wat gebeurd is bij de Iraanse ‘Twitterrevolutie’ en de Egyptische ‘Facebookrevolutie’. Zoals een oude metafoor de perspectieven verandert, zo doet ook een nieuwe metafoor dat: er spelen altijd meer factoren mee dan alleen de factor die de meeste aandacht krijgt (in het geval van Egypte is dat dus Facebook). De focus komt op de verkeerde plaats te liggen: op de mogelijk oorza(a)k(en) van een revolutie in plaats van op de revolutie zelf. En hoewel Morozov erkent dat “[i]t would be silly to deny that new means of communications can alter the likelihood and the size of a protest.” geeft hij daarbij ook aan dat het van enorm belang is “not to deny that they played a role, but only to deny the monocausal relationship that many want to establish.”<sup>41</sup> Morozov is ervan overtuigd: er is absoluut geen monocausaal verband te ontdekken tussen social media en de opstanden in het Midden-Oosten. Social media zijn slechts een onderdeel van het gehele plaatje. De focus moet in de observaties rond de revoluties dan ook op de juiste plaatsen blijven

<sup>40</sup> Morozov. 40-45

<sup>41</sup> Idem. 53

liggen, zonder daarbij door metaforen op het schijnbaar logische doch verkeerde been gezet te worden. Laten we ervoor zorgen dat we niet in een staat van ‘metaphormania’ terecht komen.

## 3.2

## MENSEN VERSUS INSTRUMENTEN

Onze focus moet dus niet op social media alleen liggen. Eén factor op een voetstuk plaatsen en het daardoor maken van één van de factoren tot hoofdzaak in het ontstaan van de revolutie is een kwalijke zaak. Een factor is nooit op zichzelf staand. Dit illustreren Charles Levinson en Margaret Cooker in hun artikel “The Secret Rally That Sparked an Uprising” (2011) door middel van de volgende uitspraak:

These demonstrators [in Egypt] weren’t, as the popular narrative has held, educated youth who learned about protests on the Internet. They were instead poor residents who filled a maze of muddy, narrow alleyways, massed in front of a neighborhood candy store and caught security forces flatfooted.<sup>42</sup>

De opstanden in Egypte konden alleen slagen wanneer de ‘gewone Egyptenaar’ de straat op zou gaan om eraan mee te doen. Ook journalist Dick Wanrooij trekt deze conclusie: “Twitter, Facebook, Youtube en Al-Jazeera zijn niet de reden van de opstand. Ze hebben slechts een katalyserend effect gehad in een land waar onafhankelijke media voor de overgrote meerderheid nauwelijks toegankelijk zijn.”<sup>43</sup> De cijfers laten zien dat het vrijwel onmogelijk is dat alleen social media een land als Egypte compleet op z’n kop krijgen: slechts een kwart van de Egyptische bevolking heeft toegang tot social media, zo geeft de Egyptische schrijver en activist Issandr el-Amrani aan.<sup>44</sup> Om al die mensen die niet online actief waren ook te bereiken, werden er dagenlang flyers uitgedeeld in de Egyptische hoofdstad Caïro.<sup>45</sup> In de reguliere berichtgeving wordt dit

<sup>42</sup> Charles Levinson en Margaret Cooker, “The Secret Rally That Sparked an Uprising” [2011] *The Wall Street Journal*  
<http://online.wsj.com/article/0,,SB10001424052748704132204576135882356532702,00.html>

<sup>43</sup> Dick Wanrooij, “Egypte is geen ‘Twitterrevolutie’” [2011] *NRC Next*  
<http://www.nrcnext.nl/blog/2011/02/01/egypte-is-geen-twitterrevolutie/>

<sup>44</sup> Issandr el-Amrani in David Kravets’ artikel “What’s Fueling Mideast Protests? It’s More Than Twitter” [2011] *Wired*

<http://www.wired.com/dangerroom/2011/01/social-media-oppression/>

<sup>45</sup> Zowel Kravets als Levinson en Cooker noemen dit in hun artikelen.

feit vaak achterwege gelaten. Malcolm Gladwell geeft aan dat “[w]here activists were once defined by their causes, they are now defined by their tools.”<sup>46</sup> De instrumenten waar demonstranten mee werken, lijken belangrijker geworden te zijn dan de oorzaken die de demonstranten in de eerste plaats de straat op lieten gaan. Ook Hans Schnitzler stelt dit aan de kaak in zijn opiniestuk in *de Volkskrant*:

Niet dankzij, maar ondanks Twitter en Facebook gaan mensen de straat op. De opstanden in Iran, Tunesië en Egypte zijn geen internetrevoluties. Een medium als Twitter is precies wat het woord zegt: een medium, een instrument [sic]. De kracht van een instrument is altijd afhankelijk van de vaardigheid van de gebruiker, maar dat geldt niet voor macht. Voor macht is, zoals al eeuwenlang blijkt, niets anders nodig dat [sic] de samenkomst van mensen. Macht hoeft zich nergens van te bedienen, heeft geen instrumenten nodig, slechts de volharding en opofferingsgezindheid van de menigte op straat bepaalt de werkelijkheid van macht.<sup>47</sup>

Er zou veel meer aandacht moeten zijn voor de demonstranten aangezien zij – en alleen zij – met elkaar de macht kunnen creëren om regimes omver te werpen. Instrumenten zijn altijd slechts wat ze zijn: instrumenten. Uiteindelijk is de manier waarop mensen omgaan met de instrumenten die zij tot hun beschikking hebben het allerbelangrijkst, zo betoogt Devin Coldewey in zijn artikel “People, Not Things, Are the Tools of Revolution” (2011): “People are the tools of revolution, whether their dissent is spread by whisper, by letter, by Facebook, or by some means we haven’t yet imagined.”<sup>48</sup> Hoewel het in de berichtgeving door het gebruik van metaforen lijkt alsof de instrumenten *agency*, handelingsvermogen, in zichzelf hebben, is dat niet het geval. Instrumenten krijgen pas *agency* in de manier waarop zij door mensen gebruikt worden. Schnitzler trekt dit nog een stap verder: “Wel bezien bezitten sociale media überhaupt geen macht. Macht ontstaat, in de woorden van politiek filosoof Hannah Arendt, ‘wanneer mensen samenkomen en eensgezind handelen’.”<sup>49</sup> Een mijns inziens boude uitspraak die Schnitzler verder ook niet ondersteund met feitelijk bewijs. Kan er

<sup>46</sup> Malcolm Gladwell, “Small Change” [2011] *The New Yorker*  
[http://www.newyorker.com/reporting/2010/10/04/101004fa\\_fact\\_gladwell](http://www.newyorker.com/reporting/2010/10/04/101004fa_fact_gladwell)

<sup>47</sup> Hans Schnitzler, “Revolutie maak je op straat, niet op internet” [2011] *De Volkskrant*  
[http://opinie.volkskrant.nl/artikel/show/id/7818/Revolutie\\_mak\\_je\\_op\\_straat\\_niet\\_op\\_internet](http://opinie.volkskrant.nl/artikel/show/id/7818/Revolutie_mak_je_op_straat_niet_op_internet)

<sup>48</sup> Coldewey.

<sup>49</sup> Schnitzler.

op grond van het gedachtegoed van een politiek filosoof die leefde lang voor er sprake was van het ontstaan van sociale media geconcludeerd worden dat machtsstructuren nu nog steeds op dezelfde manier ontstaan als decennia geleden?<sup>50</sup> Sterker nog, kan er zo gemakkelijk geconcludeerd worden dat ‘sociale media überhaupt geen macht’ bezitten? Nee, volgens Marianne van den Boomen is dat te kort door de bocht:

Hanna Arendt lokaliseerde macht in het samenkomen en eensgezind handelen van mensen (hetgeen zowel opgaat voor een volksoptocht, als voor een leger, politiemacht of geheime dienst), maar macht kent meer gezichten en uitingen. De filosoof Foucault liet zien dat moderne macht vooral werkt via kennistechieken en instituties. Macht is geen ding of eigenschap die je kunt bezitten, maar iets dat uitgeoefend en permanent uitgedaagd wordt. Met alle middelen, media en technologie die maar voorhanden is.<sup>51</sup>

Zowel agency als macht ontstaan in de wisselwerking tussen mensen en objecten. Social media an sich kennen dus geen macht, maar kunnen wel machtig worden in de manier waarop zij gebruikt en toegepast worden. Dat die machtsuitoefening een katalyserende functie kan hebben is gebleken in Egypte.

Door een eenzijdige focus in de berichtgeving op social media lijkt het alsof de revolutie in Egypte zich slechts in achttien dagen voltrok. Het duurde misschien voor ons gevoel – gevoed door de berichtgeving rond de Egyptische revolutie - maar achttien dagen voordat Mubarak het veld ruimde onder druk van het volk, maar de voorbereidingen voor de revolutie waren al jaren aan de gang. “It came to pass that 2011 was when the Egyptian people could take no more – one might say it reached its tipping point – and the long-running movement became a revolution. It’s no surprise that people used the internet to organize – that’s how people communicate right now.”<sup>52</sup> Vandaag de dag communiceren we met behulp van social media. Deze vorm van communicatie is echter niet exclusief aan ons, burgers, voorbehouden. Social media kunnen ook door machtige instituten gebruikt worden waardoor de instrumenten in handen van de demonstranten zich eigenlijk tegen zichzelf werken. Zeer gemakkelijk zelfs, volgens Golnaz Esfandiari, correspondentie bij *Persian Letters* en van Iraanse afkomst: “Twitter, it seems, can serve as the purposes of Iran’s regime as

<sup>50</sup> Hannah Arendt leefde van 1906 tot 1975.

<sup>51</sup> Marianne van den Boomen, “Facebook was één van de druppels”. Gepubliceerd op 12 februari 2011 in *De Volkskrant*.

<sup>52</sup> Coldewey.



easily as it can aid the country's activities.”<sup>53</sup> De rol die social media kunnen spelen, hangt dus af van degene die gebruik maakt van deze vormen van communicatie. Ondanks dat social media de huidige manier van communiceren te noemen zijn, kunnen we volgens journalist David J. Smith niet zo gemakkelijk zeggen dat Facebook en Twitter een grote rol gespeeld hebben in de revoluties in het Midden-Oosten, omdat er wel degelijk een heel groot verschil is tussen “tweeting and shooting”. Hij noemt de reden dat we hier in het Westen zo graag willen dat social media invloed hebben (gehad) op de revoluties het feit dat “we want to feel part of the revolution”.<sup>54</sup> We willen eigenlijk stiekem heel graag dat wat wij hier doen, tweets plaatsen of een bericht achterlaten op iemands Facebookpagina, invloed heeft op wat er in het Midden-Oosten gebeurt. Dat wat wij doen onze medemens op aarde positief beïnvloed. Eigenlijk willen we dus onze eigen superheld zijn. Ook technologie- en politiekblogger Tom Slee is deze mening toegedaan. Hij geeft aan dat de ‘mythe’ van de ‘Facebookrevolutie’ tot stand gekomen is door het voornamelijk Engelstalige publiek dat het nieuws in het Midden-Oosten op de voet volgt en dat haar eigen horizon meeneemt in het tot zich nemen van de berichtgeving.<sup>55</sup> Voor Westerlingen is een verhaal waarin social media een hoofdrol spelen beter begrijpbaar dan een verhaal waarin de geschiedenis van Egypte verteld wordt, waardoor journalisten en nieuwsbureaus hun toevlucht nemen tot het eerste: *social media sells*, zogezegd.<sup>56</sup> In de media wordt ook een vrij eenzijdig beeld van de situatie geschetst. Politiek analist David Rieff geeft bijvoorbeeld aan dat veel mensen waar het in een revolutie juist om gaat, ‘gewone burgers’ niet in de mogelijkheid zijn om vanuit de boot waarin zij naar Italië proberen te vluchten de rest van de wereld te laten weten in welke situatie zij zitten.<sup>57</sup>

Ook Evgeny Morozov is ervan overtuigd dat we onze eigen horizon meenemen in onze observaties van de situatie in het Midden-Oosten. De ‘metaforengekte’ die er

---

<sup>53</sup> Esfandiari.

<sup>54</sup> David J. Smith, “American Corporations Set Tunisia and Egypt Free” [2011] *ThoughtLeader* <http://www.thoughtleader.co.za/davidjsmith/2011/01/31/american-corporations-set-tunisia-and-egypt-free/>

<sup>55</sup> En het zijn niet alleen de media die de mythe in stand houden. Volgens Shirky zijn ook de ministeries van Buitenlandse Zaken hiervoor verantwoordelijk. Hij geeft in zijn artikel “The Political Power of Social Media” het voorbeeld van de Koude Oorlog. De Verenigde Staten subsidieerde toen Radio Free Europe. Dit droeg bij aan het imago van Radio Free Europe als doorslaggevende factor in de Koude Oorlog.

<sup>56</sup> Tom Slee, “Egypt’s “Facebook Revolution”: Looking Under the Lamp Post?” [2011] *Whimsley* <http://whimsley.typepad.com/whimsley/2011/02/egypts-facebook-revolution-looking-under-the-lamp-post-.html>

<sup>57</sup> Rief.

ontstaan is zowel in Iran als nu ook in Egypte zegt volgens hem meer over ons dan over de situatie: “Twitter Revolution hyperbole revealed more about Western new media fantasies than about the reality in Iran.”<sup>58</sup> De fantasieën die wij rond nieuwe media hebben en de macht die wij hen vanuit onze achtergrond toekennen, nemen wij mee wanneer we kijken naar de situatie in het Midden-Oosten, een gebied waar ze compleet andere culturen en gewoontes hebben dan in het Westen en waar de levensstandaard ook niet te vergelijken is met de onze. In de basis is ons leven al enorm verschillend van die van de mensen daar, dus hoe kunnen wij Westerlingen ooit objectief analyseren wat er in Egypte heeft plaatsgevonden en welke factoren daarbij welke rol gespeeld hebben?

## 3.3

## NETWERK VERSUS HIËRACHIE

Ook al zullen we nooit de hele situatie kunnen analyseren, we kunnen gelukkig wel bij benadering onderzoeken welke invloed social media kunnen hebben op de samenleving. In zijn artikel “Small Change” betoogt Malcolm Gladwell hoe opstanden ontstaan: door de aanwezigheid van *strong ties*. Banden tussen mensen die zo sterk zijn dat iemand voor iemand anders echt iets over heeft, ook als dat direct risico voor hemzelf oplevert. Tegenover de *strong ties* staan de *weak ties*. Dit gaat nog een stap verder: de banden tussen jou en vrienden van vrienden en andere vage kennissen die je ‘kent’. Deze vorm van ‘vriendschap’ is op social media platformen veelvuldig terug te zien. Sterker nog, dat is feitelijk waar social media op gestoeld is: onderlinge banden tussen jou en jouw vrienden en hun vrienden en van hen weer hun vrienden, etc. Deze ‘vriendschappen’ leiden volgens Gladwell tot veel nieuwe ideeën en informatie, maar uiteindelijk hebben ze weinig zeggingskracht wanneer iemand voor een bepaald besluit staat. Vrienden kunnen iemand tot actie over doen gaan, maar mensen die iemand vaag kent?

Our acquaintances – not our friends – are our greatest source of new ideas and information. The Internet lets us exploit the power of these kinds of distant connections with marvelous efficiency. It’s terrific at the diffusion of innovation, interdisciplinary collaboration, seamlessly matching up buyers and sellers, and the logistical functions of the dating world. But weak ties seldom lead to high-risk activism.<sup>59</sup>

---

<sup>58</sup> Morozov. 17

<sup>59</sup> Gladwell, “Small Change”.

Weak ties leiden slechts zelden tot high-risk activism en zijn feitelijk dus zowel letterlijk als figuurlijk zwak. Precies zoals de term zegt.

Wil dat zeggen dat weak ties helemaal geen invloed kunnen hebben op jouw handelingsvermogen? Nee. Wanneer je van mensen die je niet of nauwelijks kent slechts een kleine handeling vraagt, is de kans groot dat ze wel iets willen doen voor je. “That’s the only way you can get someone you don’t really know to do something on your behalf.”<sup>60</sup> Dit is ook duidelijk terug te zien bij bijvoorbeeld Facebookactivisme: er wordt geen echte opoffering gevraagd van de gebruiker, maar alleen een korte reactie op een pagina of een klik op een ‘ik doe mee’-knop. Ongeacht of iemand daadwerkelijk actief en fysiek gevolg geeft aan deze uiting en of iemand überhaupt in de gelegenheid is om tot handelen over te gaan – als westerling is het vanachter je bureau vrij gemakkelijk aangeven dat je het niet eens bent met hoe het eraan toe gaat in het Midden-Oosten. Schnitzler geeft in zijn betoog aan dat Twitter anoniem is en dat mensen door zich terug te trekken in hun eigen huis en van daaruit te twitteren het publieke domein opgeven.<sup>61</sup> Zo zou je het kunnen zien, de vraag hoeveel mensen in het Midden-Oosten überhaupt toegang hebben tot internet daargelaten. Echter, Steven Bounds legt de vinger mijns inziens beter op de zere plek: “Twitter keeps the visibility of personal risk high.”<sup>62</sup> Als je Twittert – of op Facebook of welk ander social medium ook actief bent – ben je op persoonlijke titel op te sporen. Dus de vraag is of mensen die zich uit het publiek domein onttrekken uit angst dat ze risico lopen op arrestatie vervolgens online actie gaan voeren. En als iemand online actief wordt, wil dat nog niet gelijk zeggen dat deze persoon daardoor alsnog de straat op zal gaan om te gaan demonstreren.

Het is door de komst van social media gemakkelijker geworden om jezelf te uiten, maar dat is, zoals Bounds aangeeft, dus niet zonder persoonlijk risico en leidt niet tot meer invloed en uiteindelijk al helemaal niet tot daadwerkelijke high-risk activism: “Social media are effective at increasing *participation* [sic] – by lessening the level of motivation that participation requires.”<sup>63</sup>

Daarnaast betoogt Gladwell dat de door social media gevormde offline netwerken uiteindelijk niet tot revoluties kunnen leiden aangezien revoluties altijd hiërarchisch

---

<sup>60</sup> Idem.

<sup>61</sup> Schnitzler.

<sup>62</sup> Steven Bounds. “Twitter and Revolutions.” [2011] *New Agora*  
<http://bounds.net.au/node/66>

<sup>63</sup> Idem.

van aard moeten zijn. In een netwerk is namelijk iedereen gelijk aan elkaar en heeft iedereen dus dezelfde rechten. Dit houdt impliciet in dat er niemand is die de leiding in handen heeft. En als in de aanloop naar een revolutie niemand de leiding heeft over de opstanden en de controle uitoefent over het verloop van de opstanden, hoe kunnen deze dan uiteindelijk uitmonden in een succesvol omverwerpen van het heersende regime? Het antwoord is: niet. “This [network]structure makes networks enormously resilient and adaptable in low-risk situations.”<sup>64</sup> In high-risk situaties als de revoluties in het Midden-Oosten zijn hiërarchische structuren nodig waarin verschillende lagen van besluitvorming opgenomen zijn en een of meerdere personen het overzicht hebben over alles wat er gepland wordt en wat er tijdens de opstanden gebeurt. Zeker wanneer de opstanden tegen een machtig instituut gericht zijn en de veranderingen blijvend van aard moeten zijn.<sup>65</sup>

Richard N. Haass geeft in zijn reflectie op de revolutie in Egypte aan dat het in een dergelijke situatie ook nog belangrijk is in welke staat van macht demonstranten en regime zich bevinden. “The initial success of revolutions is determined less by the strength of the protestors than by the will and cohesion of the regime.”<sup>66</sup> Volgens Haass zeggen de geslaagde revoluties dus meer over de staat waarin de machthebbers dan wel hun regimes verkeerden dan over de macht van de demonstranten.<sup>67</sup> Steven Bounds is het hier niet helemaal mee eens. Hij geeft aan dat wanneer het volk eenmaal op stoom is geraakt en verandering wil, er geen praten meer aan is. De verandering komt er. Linksom of rechtsom. Social media of geen social media.<sup>68</sup>

## 3.4

## KRITIEK OP DE ANDERE KANT

Zoals Jay Rosen een format beschrijft volgens welke de skeptici hun argumentatie opbouwen, zo beschrijft politieke blogger Omri Ceren in zijn betoog tegen het standpunt van Jay Rosen rond de revoluties in het Midden-Oosten (de korte titel van zijn artikel spreekt daarin voor zich: “Jay Rosen Is Wrong”) het format dat Rosen en

---

<sup>64</sup> Idem.

<sup>65</sup> Idem.

<sup>66</sup> Richard N. Haass, “Reflections on the Revolution in Egypt” [2011] *Project Syndicate* <http://www.project-syndicate.org/commentary/haass35/English>

<sup>67</sup> Idem.

<sup>68</sup> Bounds.

andere cyberutopians volgens hem gebruiken in hun artikelen rond de invloed van social media op de revoluties. Het ‘schema’ waaraan zij hun artikelen ophangen, bevat volgens Ceren de volgende 5 stappen:

“(1) Begin with something that happened on Twitter or Facebook or YouTube. Make sure you include vaguely academic-sounding market speak. Use numbers[.]”

De eerste stap is het nemen van een voorbeeld van een social media platform. Dit voorbeeld wordt vervolgens ‘gestaafd’ door cijfers en wetenschappelijk klinkende taal.

“(2) Build your ethos by providing historical context, setting the stage for a subsequent move from anecdote to cyber-utopian generalization[.]”

Vervolgens is het tijd voor wat historische context met daarin een anecdote die de cyber-utopische generalisatie kan ondersteunen.

“(3) Insert said cyber-utopian generalization[.]”

Als derde worden cyber-utopische generalisatie toegevoegd.

“(4) Follow with Rosen-friendly judicious caveat[.]”

Vierde stap is het – vanuit cyber-utopian perspectief - bespiegelen van de negatieve kant van de situatie.

“(5) Ignore said judicious caveat[.]”

En de laatste stap is om verdere negatieve kanten van de situatie te negeren en te focussen op de positieve invloed(en) van sociale media.<sup>69</sup>

Het perspectief van de cyber-utopians is de positieve uitwerking die social media heeft (gehad) op de revoluties in het Midden-Oosten. Daarbij wordt weinig tot geen feitelijk bewijs gegeven dat social media inderdaad invloed hebben (gehad), maar wordt voornamelijk gericht op vage voorbeelden, gebeurtenissen en algemene cijfers en generalisaties. Argumenten die erop zouden kunnen duiden dat social media misschien wel weinig tot zelfs geen invloed hebben (gehad) op de revoluties worden met een utopische generalisatie aan de kant gezet als onbelangrijk of liever nog genegeerd.

Het moge duidelijk zijn dat de utopisten zo graag social media invloed toekennen dat zij al het andere uit het oog verliezen, waardoor hun analyses altijd te eenzijdig zullen zijn. Beter is het om de situatie nuchter te bekijken. Dan wordt vanzelf duidelijk dat social media echt geen revoluties kunnen veroorzaken.

<sup>69</sup> Omri Ceren, “Jay Rosen Is Wrong: “Twitter Revolution” And “Facebook Revolution” Cyber-Utopians Really Do Think It’s That Simple” [2011] *Icon Index Symbol*  
<http://www.iconindexsymbol.com/2011/02/jay-rosen-is-wrong-twitter-revolution-and-facebook-revolution-cyber-utopians-really-do-think-its-that-simple/>



# 4

## AND THE WINNER IS...

In dit hoofdstuk zet ik de these en antithese tegenover elkaar en hef ik de dialectische tegenstelling op in een synthese door middel van een beoordelende comparatieve en empirische reflectie van het discours. Verder introduceer ik in dit hoofdstuk naast de vier discours categorieën van Deen Freelon een vijfde categorie en betoog een andere manier van analyse doen om de rol van social media te kunnen analyseren.

### IN DIT HOOFDSTUK

- Groot, groter, grootst
- Vorm boven inhoud
- Me, Myself and I
- Twee zijden van dezelfde medaille
- Het internet als...



- De vijfde categorie
- Horizonvervuiling
- And the winner is...

In de voorgaande hoofdstukken heb ik getracht duidelijk te maken hoe de argumentatie binnen these en antithese tot stand komt en hoe gemakkelijk het is om meegezogen te worden in een schijnbare logica. In dit hoofdstuk produceer ik een synthese om nuance aan te brengen in het discoursdebat. Daartoe bespreek ik eerst een drietal opvallende zaken die bij bestudering van het discours naar voren komen. Overkoepelend over het discours zouden we het spreekwoord “In het land der blinden is eenoog koning” kunnen plaatsen. Niemand weet precies wat er in het Midden-Oosten plaatsgevonden heeft en wat de rol van social media daarin geweest is, maar toch wordt er in het debat naarstig gedaan alsof dat wel het geval is. Degenen die hierbij het hardst schreeuwen, krijgen het meeste krediet toegespeeld, ongeacht of bewezen is dat zij gelijk hebben of niet. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de grote claims die binnen het discours de ronde doen.

## 4.1

## GROOT, GROTER, GROOTST

Tien willekeurig gekozen voorbeelden van dergelijke claims – die zonder uitzondering in de titels van artikelen tot uiting gebracht worden (noem het eens geen goede aandachttrekker...):

“Egyptians Demonstrate Digital Citizenship”<sup>70</sup>

“The Truth About Twitter, Facebook and the Uprisings in the Arab World”<sup>71</sup>

“How Social Media Accelerated the Uprising in Egypt”<sup>72</sup>

“People, Not Things, Are the Tools of Revolution”<sup>73</sup>

“Revolution by Internet”<sup>74</sup>

<sup>70</sup> Stephen Balkam. “Egyptians Demonstrate Digital Citizenship.” [2011] Huffington Post [http://www.huffingtonpost.com/stephen-balkam/egyptians-demonstrate-dig\\_b\\_816468.html](http://www.huffingtonpost.com/stephen-balkam/egyptians-demonstrate-dig_b_816468.html)

<sup>71</sup> Beaumont.

<sup>72</sup> E.B. Boyd, “How Social Media Accelerated the Uprising in Egypt.” [2011] *Fast Company* <http://www.fastcompany.com/1722492/how-social-media-accelerated-the-uprising-in-egypt>

<sup>73</sup> Coldewey.

<sup>74</sup> Mike Giglio, “Revolution by Internet.” [2011] *Newsweek* <http://www.newsweek.com/2011/01/26/revolution-by-internet.html>

“Small Change. Why the revolution will not be tweeted”<sup>75</sup>

“Social Media Drives Revolution in the Middle East”<sup>76</sup>

“The Twitter Revolution Must Die”<sup>77</sup>

“The Social (Media) Revolution We Just Saw in Egypt”<sup>78</sup>

“A New Kind of Revolution”<sup>79</sup>

Ook Freelon geeft dit aan in deel 2 van zijn artikelen rond het discours: “Big claims draw lots of attention, and that’s attractive to folks who are paid based on the appeal of their ideas”.<sup>80</sup> Reden hiervoor is waarschijnlijk het feit dat de inhoudelijke discussie vrij ingewikkeld is. Vanuit het Westen hebben wij weinig zicht op wat er precies gebeurd in het Midden-Oosten en kunnen we de situatie niet zo goed analyseren als wanneer het in het Westen zou plaatsvinden. Er zijn weinig feitelijke bewijzen en veel van de argumentatie in het discours is afhankelijk van het ‘fingerspitzengefühl’ wat gestaafd wordt met veelal niet nader gespecificeerde percentages of aantallen: “Tunisian’s Internet penetration rate may be only 33%, but its mobile penetration rate is closer to 85%.”<sup>81</sup> en “*many* of the bloggers who helped promote the *Kifaya* [sic] movement have played key roles in the events of the past two weeks” en “*many* young people have taken up the practice of using cellphone cameras in the street” (italics van mijn hand).<sup>82</sup> Dit laatste is volgens Jonathan Zittrain een ontwikkeling waarmee we voorzichtig moeten zijn:

One vital lesson from the past is that the endpoint matters. Too often, a discussion of the Internet and its future stops just short of its endpoints, focusing only on the literal network itself: how many people are connected, whether and how it is filtered, and how fast it carries data.<sup>2</sup> These are important questions, but they risk

<sup>75</sup> Gladwell, “Small Change”.

<sup>76</sup> Griffiee.

<sup>77</sup> Ulises Mejias, “The Twitter Revolution Must Die.” [2011] *Ulises Mejias*  
<http://blog.ulisesmejias.com/2011/01/30/the-twitter-revolution-must-die/>

<sup>78</sup> Rohn Jay Miller. “The Social (Media) Revolution We Just Saw in Egypt.” [2011] *The Christian Science Monitor*  
[http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0115/Tunisia-That-WikiLeaks-Revolution-meme/\(page\)/2](http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0115/Tunisia-That-WikiLeaks-Revolution-meme/(page)/2)

<sup>79</sup> Tapscott.

<sup>80</sup> Freelon, “part 2”.

<sup>81</sup> York.

<sup>82</sup> Beide uitspraken van Hirschkind.



obscuring the reality that people's experiences with the Internet are shaped at least as much by the devices they use to access it.<sup>83</sup>

Het is bijvoorbeeld op zich wel belangrijk om te kijken naar hoeveel mensen toegang hebben tot internet, maar volgens Zittrain kan dit zorgen voor een tunnelvisie, terwijl de apparaten die mensen gebruiken minstens zoveel invloed hebben in de manier waarop we de werkelijkheid vormgeven. Als we een duik in de geschiedenis nemen, zien we dat revoluties via steeds meer mediakanalen tot ons gekomen zijn. De Arabische Lente is de eerste revolutiegolf die via zo'n breed aanbod van media verslagen wordt: kranten, radio, televisie en internet. Daarbij moeten we internet zelfs nog opdelen in krantenpagina's, weblogs en social media platvormen. Zelfs de Twitterrevolutie in Iran werd niet zo breed uitgemeten op al deze mediavormen als de Arabische Lente. Net als Zittrain ben ik ervan overtuigd dat dit ook de manier waarop wij omgaan met nieuws over revoluties wordt beïnvloed. We kunnen op allerlei manieren informatie opzoeken over de situatie in het Midden-Oosten en daar op onze eigen manier een mening over vormen. Het is dan ook zeker in deze tijd heel erg belangrijk om daarbij onze focus niet alleen op social media te leggen wanneer we de situatie analyseren. Het medialandschap om ons heen, waar social media slechts een klein deel van beslaat, is in het geheel belangrijk. En ook in onze analyse van de situatie moeten we het hele medialandschap meenemen én de andere zaken die een rol spelen in het proces naar een revolutie. Alle actoren hebben een bepaalde rol en kennen een onderlinge wisselwerking. Wanneer we alleen naar social media kijken, zien we inderdaad andere zaken die een rol spelen in het proces over het hoofd.

## 4.2

## VORM BOVEN INHOUD

In het discours valt ook de manier waarop de artikelen geschreven worden op. In veel artikelen zet een auteur zijn mening neer en zoekt daarbij andere gelijkgestemde auteurs om te citeren en zijn punt kracht bij te zetten. Daadwerkelijk ontkrachten van tegenargumenten, waardoor zijn punt juist nog veel sterker zou worden, gebeurt vrijwel niet. Duidelijk komt dit weer naar voren bij Gladwell (in "Small Change" en "Does Egypt Need Twitter?")<sup>84</sup> en Rosen ("The "Twitter Can't Topple Dictators" Genre"), maar

<sup>83</sup> Jonathan Zittrain, *The Future of the Internet - And How To Stop It* (London: Yale UP, 2008) 8

<sup>84</sup> Malcolm Gladwell, "Does Egypt Need Twitter?" [2011] *The New Yorker* <http://www.newyorker.com/online/blogs/newsdesk/2011/02/does-egypt-need-twitter.html>

ook bij veel andere auteurs, om er willekeurig een aantal te noemen: Mike Giglio,<sup>85</sup> Mike Elkin,<sup>86</sup> Hamadi Kaloutcha<sup>87</sup> en Doyle McManus.<sup>88</sup> Gezegd moet worden dat dit in veel gevallen te maken zal hebben met de aard van de artikelen: nieuwsartikelen zijn over het algemeen minder onderbouwd en de auteurs willen het op een *best selling* manier aan de man brengen, niet op een wetenschappelijke manier. Duidelijk is dit bijvoorbeeld te zien in het feit dat de gebeurtenissen in Egypte aan de man gebracht worden als revolutie. Of er in Egypte daadwerkelijk sprake is van een revolutie is echter nog maar de vraag. De toplaag van de regering is wel van haar stoelen geschopt, maar het leger is in haar originele vorm blijven bestaan. En het leger beheerst in Egypte zo'n 15% van de economie, betaalt geen belasting en heeft in vrijwel elke sector een (al dan niet fikse) vinger in de pap. Is er hier wel sprake van een werkelijke verandering voor de samenleving? Daar wordt weinig over gesproken in de media.

Gaandeweg het discours langer bestaat wordt het inhoudelijk overigens wel iets beter. In de artikelen die uit het begin stammen wordt vrijwel niet geciteerd en al helemaal niet verwezen naar andere artikelen. Iedereen moet zijn mening nog vormen en een discoursdiscussie kan pas op gang komen wanneer er materiaal is om over te discussiëren. Wanneer er steeds meer artikelen komen, zie je ook dat er steeds meer op elkaar gereageerd wordt.

## 4.3

## ME, MYSELF AND I

Een tweede mogelijke reden, wat ook gelijk een opvallende kwestie is, is de 'persoonlijke' aard van de discussies. Wat in veel artikelen naar voren komt, zijn de ervaringen uit het (al dan niet recente) verleden van de auteur. De discussie neemt dus persoonlijke vormen aan wat objectiviteit in de weg staat. Enkele auteurs die veelal vanuit eigen ervaring schrijven, zijn Evgeny Morozov en Greg Satell. Hun visie op social

<sup>85</sup> Giglio.

<sup>86</sup> Mike Elkin, "New Video: Cairo Geeks Survive Tahrir Square." [2011] *Wired*  
<http://www.wired.com/dangerroom/2011/02/cairos-band-of-geeks-survives-tahrir-square-assault/>

<sup>87</sup> Hamadi Kaloutcha, "In light of #censorship, phishing attacks, bloggers & rappers thrown in prison..one can say that @Tunisia is.. the Matrix" ~Weddady.' [2011] *Hisham Almiraat*  
<https://almiraatblog.wordpress.com/2011/01/07/in-light-of-censorship-phishing-attacks-bloggers-rappers-thrown-in-prison-one-can-say-that-tunisia-is-the-matrix-weddady/>

<sup>88</sup> Doyle McManus, "Did Tweeting Topple Tunisia?" [2011] *Los Angeles Times*  
<http://articles.latimes.com/2011/jan/23/opinion/la-oe-mcmanus-column-tunisia-twitter-20110123>

media mag totaal verschillend zijn, maar in hun verwijt naar andere auteurs zijn Morozov en Satell ironisch genoeg eensgezind. Andere auteurs hebben een gebrek aan persoonlijke ervaring rond revoluties en kunnen daardoor geen goede analyse maken van revoluties. Dit in tegenstelling tot Morozov en Satell aangezien zij wel ervaring hebben met revoluties (Morozov in Wit-Rusland en Satell in Oekraïne). Duidelijk komt dit naar voren in Satells artikel “Small Acts of Courage and Revolution” (2011) wanneer hij zegt:

I’m very far away from the cocktail party chatter among the digerati of Manhattan and Berkeley, but I have experienced a revolution, up close and personal. Clearly, both men’s [Satell verwees eerder naar Malcolm Gladwell en Biz Stone] view miss fundamental realities about both revolutions and the part social media has to play in world events.<sup>89</sup>

In eerste instantie valt het de lezer wellicht niet zo op, maar in deze twee zinnen zegt Satell een aantal opvallende dingen: hij doet de discussie onder de Amerikaanse elite – zoals hij zelf met enig sarcasme aangeeft – af als ‘cocktail party chatter’. Gebabbel zonder niveau. Dit kan volgens Satell ook niet anders, want *hij* heeft ‘up close’ en ‘personal’ een revolutie meegemaakt. Gladwell en Stone kunnen dan ook nooit iets interessants te zeggen hebben over de revoluties in het Midden-Oosten, aangezien zij ‘fundamental realities’ missen over zowel revoluties als de rol die social media in wereldwijde gebeurtenissen spelen. *Need I say more?*

De auteurs die van mensen als Satell de wind van voren krijgen over hun gebrek aan ‘revolutie-ervaring’ laten het echter niet op zich zitten: op hun beurt verwijten zij dat degenen die een revolutie hebben meegemaakt veel te veel hun eigen verleden meenemen in hun analyse van de huidige gebeurtenissen in het Midden-Oosten en dat zij daardoor andere zaken niet meenemen in hun analyse. Elke revolutie is uniek. Er wordt dus met modder gesmeten naar beide kanten zonder dat er duidelijke bewijzen zijn dat de andere kant het ook daadwerkelijk verkeerd heeft.

#### 4.4

#### TWEE ZIJDEN VAN DEZELFDE MEDAILLE

In de eerste twee hoofdstukken van dit artikel heb ik getracht duidelijk te maken dat er binnen het discours twee belangrijke, heersende opvattingen zijn, de these en de

<sup>89</sup> Satell.

antithese, die totaal van elkaar verschillend zijn, maar beiden pretenderen de waarheid in pacht te hebben. Zoals aangegeven in de inleiding heb ik bewust voor gekozen om een retorische truc toe te passen en hetzelfde verhaal twee keer op een andere manier te vertellen om te laten zien hoe logisch sommige argumenten klinken en hoe je daardoor geneigd bent om gemakkelijk mee te gaan in een bepaalde gedachtegang. In de voorgaande twee hoofdstukken ontbrak een middenweg, de synthese. Deze produceer ik in de komende paragrafen om het discoursdebat te nuanceren. Voordat ik over ga tot het aanbrengen van die nuance is het echter nog wel belangrijk de twee eerder in dit artikel beschreven perspectieven nader te analyseren.

In het discours vind je aan de ene kant de groep mensen die social media veel invloed toekennen in de gebeurtenissen (de cyber-utopians) en aan de andere kant de groep mensen die social media juist weinig tot geen invloed toekennen in de gebeurtenissen (de cyber-skeptics). Belangrijk om te vermelden is dat de deelnemers aan het discours niet zelf van mening zijn dat ze utopist dan wel scepticus zijn. Aan de hand van de standpunten die een deelnemer inneemt, kan een indeling gemaakt worden van de kant waartoe deze deelnemer behoort.

#### 4.4.1 HEILIGE GRAAL...

De cyber-utopians vormen de groep van mensen die social media, en breder internet, positief beoordeelt en van mening is dat zij de wereld beter maken dan zij was zonder deze media. In het discours rond de revoluties in het Midden-Oosten zien we dat duidelijk terug: daar vormen zij de kant die van mening is dat social media – en in bredere zin ook internet in haar geheel – enorme invloed heeft gehad op het hele aanloopproces naar en het verloop van de revoluties in het Midden-Oosten. Het is niet per se het geval dat zij alle credits geven aan social media (al doet een enkeling dat wel), maar dat zij het internet en specifiek social media wel als mogelijkheden voor een betere wereld zien. Adam Gopnik noemt deze manier van kijken naar de invloed van internet/technologie ‘Never-Better’. Nog nooit was het leven zo goed als het nu door de komst van internet en de nieuwste technologieën is en volgens Gopnik “The Never-Bettors believe that we’re on the brink of a new utopia, where information will be free and democratic, news will be made from the bottom up, love will reign, and cookies will bake themselves.”<sup>90</sup> Bij cyber-utopians zien we een sterke mate van *technologisch*

<sup>90</sup> Adam Gopnik, “The Information. How The Internet Gets Inside Us” [2011] *The New Yorker* [http://www.newyorker.com/arts/critics/atlarge/2011/02/14/110214crat\\_atlarge\\_gopnik?currentPage=all](http://www.newyorker.com/arts/critics/atlarge/2011/02/14/110214crat_atlarge_gopnik?currentPage=all)

*imaginair*: alle hoop en dromen worden geprojecteerd op social media. Zij zullen ervoor zorgen dat de wereld echt die plaats wordt waar vrede heerst en iedereen gelijkwaardig en gelukkig is.<sup>91</sup>

Cyber-utopians kunnen ook wel omschreven worden als ‘technologisch deterministen’. Aanhangers van deze manier van denken gaan uit van een wereld waarin technologie alles beheerst. Technologisch determinisme wordt in beginsel toegeschreven aan Marshall McLuhan. Het is echter van belang aan te merken dat McLuhan zichzelf niet zag als technologisch determinist, maar dat hij dit etiket later opgeplakt gekregen heeft toen zijn werk door anderen geanalyseerd werd. Niet McLuhan zelf dus, maar zijn visie op de invloed van nieuwe media op de maatschappij is technologisch deterministisch te noemen. McLuhan gaat namelijk uit van de kracht van media: hij is van mening dat media invloed uitoefenen in hun boodschap, maar óók in hun vorm. *The medium is the message* en *the medium is the massage* zijn wellicht de meest bekende theorieën van McLuhan. Met het eerste geeft hij aan dat een medium al een boodschap op zich is: “het medium [is] de boodschap. Daarmee wil alleen maar gezegd zijn dat de persoonlijke en sociale gevolgen van elk medium – dat wil zeggen, van elke extensie van onszelf – voortkomen uit de nieuwe schaal die iedere extensie van onszelf of iedere nieuwe technologie in ons bestaan brengt.”<sup>92</sup> Media zijn de natuur van ons leven geworden in plaats van een factor in ons leven. Met het tweede dat de fysieke kant van een medium de omgeving vormt en volslagen veranderen kan en niet de content. “Societies have always been shaped more by the nature of the media by which men communicate than by the content of the communication.”<sup>93</sup> Omdat McLuhan vrijwel alles als media beschrijft (boeken, maar ook licht bijvoorbeeld) die een

<sup>91</sup> Het *imaginair* is afkomstig van de psycho-analyst Jacques Lacan en refereert naar allerlei beelden, representaties, e.d. die de mens ‘compleet’ maken. Volgens Lacan wordt de mens ‘incompleet’ geboren en is hij altijd op zoek naar datgene dat hem compleet kan maken. In het technologisch imaginair wordt die ‘vervulling’ geprojecteerd op technologie. Het technologisch imaginaire is nauw verbonden met de manier waarop tegen nieuwe media aangekeken wordt wanneer zij nog werkelijk ‘nieuw’ zijn. Eerder in dit artikel gaf ik het voorbeeld van de Val van de Berlijnse Muur, waarbij televisie een grote rol toegedicht kreeg. Bij de revolutie in Iran werd alle hoop geprojecteerd op Twitter en bij de Arabische Lente is het dus social media in het algemeen, met een focus op Facebook wanneer het om Tunesië en Egypte gaat.

Het technologisch imaginair is duidelijk terug te vinden in Gopniks Never-Better denken. Belangrijk is nog wel om te bedenken dat naast het technologisch imaginair ook altijd een groep mensen met enige angst naar nieuwe media en hun invloed kijken, Gopniks Better-Nevers.

<sup>92</sup> Marshall McLuhan. *Media begrijpen. De extensies van de mens*. 1964. Vertaling door Samuel de Lange. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds, 2003. 30.

<sup>93</sup> Marshall McLuhan in Lister et al., *New Media. A Critical Introduction*. (Oxon: Routledge, 2003). 89. Citaat afkomstig uit *Understanding Media. The Extensions of Men* (1967)

verlengstuk van onze zintuigen zijn (*extending the sensorium* noemt hij dit) beïnvloeden media ons leven simpelweg al door er te zijn. De cyber-utopians gaan in hun analyse van de invloed van social media uit van die bijkomende werkingen van social media: alleen al door er te zijn, beïnvloeden zij de maatschappij. Zonder Facebook immers geen revolutie!

#### 4.4.2 ... OF GOUDEN POT AAN DE VOET VAN DE REGENBOOG?

Aan het andere eind van het spectrum, tegenover de cybers-utopians, vinden we de groep mensen die met elkaar de cyber-skeptics vormen. In tegenstelling tot de utopische visie op (digital) media van de utopians zijn zij de mening toegedaan dat nieuwe media de wereld niet beter maken. Zij hebben een vrij dystopische visie op media en de wereld. Zij zitten ergens tussen de 'Better-Never' en de 'Ever-Was' manier van kijken naar de invloed van technologie op de wereld: ze zijn over het algemeen net niet zo radicaal dat ze echt aangegeven dat we beter af waren voordat er internet was, maar denken dat in een andere vorm we altijd al in soortgelijke situaties geweest zijn en dat de situatie waarin we nu zitten slechts het 'nu' markeert. Over een aantal jaren is er weer iets anders wat alle eer toegedicht krijgt.<sup>94</sup>

De cyber-skeptics gaan uit van de gedachte dat revoluties niet door social media veroorzaakt worden. Als, met nadruk op *als*, er al enige invloed aan te merken is, dan is dat slechts te zien als een van de vele factoren die bijdragen aan het tot stand komen van een revolutie. Technologieën hebben wel invloed op de samenleving, maar zijn daarin echt niet de enige en zeker niet de belangrijkste invloed. Cyber-skeptics zijn aan te duiden als sociaal constructivisten. Raymond Williams wordt gezien als de grondlegger van het sociaal constructivisme, omdat hij in zijn theorieën sociale factoren boven technologie stelde. Williams ziet technologie als "an extension of a general human capacity", een verlengstuk van menselijk handelen.<sup>95</sup> De mens speelt nog altijd de hoofdrol, niet de technologie. Dit in tegenstelling dus tot McLuhan die zoals eerder gezegd alles als medium ziet en die aangeeft dat media in zichzelf al heel veel invloed uitoefenen zonder dat daar ook maar enig menselijk handelen aan te pas komt. Cyber-skeptics gaan net als Williams uit van een wereld waarin technologie wel een rol speelt, maar daarbij veel andere sociale factoren ook een grote rol spelen in gebeurtenissen.

<sup>94</sup> Gopnik.

<sup>95</sup> Raymond Williams, *Television, Technology and Cultural Form* (London: Fontana, 1974). 129

Uiteraard zijn er naast de hierboven beschreven twee uitersten ook een heel aantal meningen te vinden die neigen naar een waarheid die meer in het midden ligt. In zijn artikelen “Sorting Through Claims About the Internet and Revolutions, part 1” en “idem, part 2” geeft Deen Freelon een overzicht weer van de categorieën meningen die hij uit het discours op maakt. Volgens Freelon zijn er vier globale meningen zichtbaar binnen het discours die onder te verdelen zijn in de volgende vier categorieën: ‘The net as dissident’s advantage’, ‘The net as public sphere platform’, ‘The net as citizen journalism platform’ en ‘The net as revolutionary nicety’.<sup>96</sup> In de komende paragrafen ga ik dieper in op de door Freelon in het leven geroepen categorieën en geef ik per categorie voorbeelden van auteurs die binnen die categorie geschaard kunnen worden zodat de analyse van het discours niet beperkt blijft tot de cyber-utopians en de cyber-skeptics.

#### 4.5.1 THE NET AS DISSIDENT’S ADVANTAGE

Binnen deze categorie is de heersende opvatting dat het internet enorm veel invloed/macht toegedicht krijgt, dit is het in hoofdstuk 2 beschreven cyber-utopische perspectief. Niet heel verrassend zijn bijvoorbeeld Jay Rosen, Jeff Jarvis en Cory Doctorow onder deze categorie te scharen. Evenmin verrassend is dat deze categorie de meeste conflicten kent met de vierde categorie (‘the net as revolutionary nicety’) die aan het andere eind van het spectrum geplaatst kan worden.

#### 4.5.2 THE NET AS PUBLIC SPHERE PLATFORM

In deze categorie wordt het internet beschouwt als een platform voor publieke sfeer. Hoofdaanname van de groep die internet als publieke sfeer platform ziet, is dat een robuuste publieke sfeer – een netwerk van converserende burgers die op generlei wijze door de staat gesponsord of in de gaten gehouden worden – de kansen op politieke verandering vergroot. Collectief in actie komen met behulp van internet kan zorgen voor succes, zeker wanneer social media ingezet worden om de al bestaande vormen

<sup>96</sup> Deen Freelon, “Sorting Through Claims About the Internet and Revolutions, Part 1” [2011] *D.Freelon.org* <http://dfreelon.org/2011/02/05/sorting-through-claims-about-the-internet-and-revolutions-part-1/>

van publieke sfeer tot handelen te doen overgaan. David Parry geeft duidelijk aan waarom het internet gezien kan worden als publieke sfeer wanneer hij zegt:

when the government in Egypt chose to shut down the internet, they could shut down the trafficking of information along those channels, but they couldn't shut down the public that was already created by having already communicated and interacted along those channels. One of the most important things to understand about the internet, is there is no separation between online and offline. What happens when one is connected and actively using the digital network substantially effects what happens even when one is not actively connected and using said digital network. Cutting the wires cuts the hardware, it doesn't cut the already changed public.<sup>97</sup>

Het internet geeft mensen de mogelijkheid hun mening te definiëren en discussies te voeren, zoals in de Publieke Sfeer van Jürgen Habermas ook gebeurde. Er ontstaat dus een publieke sfeer online, die volgens Parry zo sterk is dat deze offline niet ineens ophoudt met te bestaan. En dat leidt uiteindelijk tot protesten die uit kunnen monden in de val van een regime. Het ontbreken van een hiërarchische leider die de opstanden leidt, moet volgens Zeynep Tufekci gezien worden als resultaat van een proces waarin online een publieke sfeer ontstaat door social media.<sup>98</sup>

#### 4.5.3 THE NET AS CITIZEN JOURNALISM PLATFORM

In deze derde categorie ziet men als voornaamste invloed van internet de mogelijkheid die burgers krijgen om een internationaal publiek te laten zien wat er gebeurt in hun omgeving. “[I]t [social media] most certainly played a huge role in getting videos, photos, and news out to the world—and not just to a public audience, but to news organizations as well.” zo geeft Jillian C. York aan.<sup>99</sup> Eerder in dit artikel citeerde ik al Sascha Meinrath die door Sam Gustin aangehaald wordt en aangeeft dat social media als pamfletten werken die door burgers gemaakt kunnen worden.<sup>100</sup> Ook Doctorow, die

<sup>97</sup> David Parry, “It’s Not the Public Internet, It’s the Internet Public” [2011] *Profound Heterogeneity*

<http://profoundheterogeneity.com/2011/02/its-not-the-public-internet-it-is-the-internet-public/>

<sup>98</sup> Zeynep Tufekci, “Can “Leaderless Revolutions” Stay Leaderless: Preferential Attachment, Iron Laws and Networks” [2011] *TechnoSociology*

<http://technosociology.org/?p=366>

<sup>99</sup> Jillian C. York, “Not Twitter, Not WikiLeaks: A Human Revolution” [2011] *Jillian C. York*

<http://jilliancyork.com/2011/01/14/not-twitter-not-wikileaks-a-human-revolution/>

<sup>100</sup> Gustin.



een dermate radicaal-utopische gedachtegang aanhangt dat hij in de eerste categorie valt, zou tevens onder deze categorie geschaard kunnen worden. Hij ziet internet namelijk ook als een platform met behulp waarvan gewone burgers de wereld kunnen laten zien wat er allemaal gebeurt in hun omgeving.<sup>101</sup>

---

#### 4.5.4 THE NET AS REVOLUTIONARY NICETY

De aanhangers van de gedachtegang in de laatste en tevens meest afwijkende categorie van Freelon's vier categorieën dichten internet weinig eer toe wanneer het over het ontstaan van revoluties gaat. Internet en dus ook specifiek social media zijn niet meer dan 'revolutionary nicety'. Niet verrassend is dit een cyber-skeptic perspectief. Deze categorie is uitgebreid beschreven in het derde hoofdstuk van dit artikel. Malcolm Gladwell en Evgeny Morozov zijn de bekendste auteurs die deze manier van kijken hanteren in hun analyse van de situatie in het Midden-Oosten.

---

#### 4.2.5 ONDERLINGE VERHOUDINGEN

Hoewel de eerst- en laatstgenoemde categorieën de meeste conflicten in het discours met zich meebrengen, hebben zij wel een zelfde manier van werken: beide categorieën maken geen onderscheid tussen individuele internetapplicaties en het internet als geheel.<sup>102</sup> Terwijl de verschillende applicaties juist van belang zijn in de discoursdiscussie. De utopianen en skeptici blijven daardoor dan ook vrij oppervlakkig in hun analyse.

Dit in tegenstelling tot de tweede en derde categorie die Freelon beschrijft. Die gaan veel meer in op de inhoudelijke kant van de zaak: centraal staat niet de vraag *of*, maar *op welke manier* internet invloed heeft op revoluties. Want al constateren zowel de utopisten als de skeptici dat dit laatste de vraag moet zijn die centraal zou moeten staan, is dit niet terug te zien in hun artikelen.

Waar de voorvechters van internet als publieke sfeer focussen op de invloed van internet/social media in de oorzaken van de revolutie focussen de aanhangers van het

---

<sup>101</sup> Doctorow.

<sup>102</sup> Deen Freelon, "Sorting Through Claims About the Internet And Revolutions, Part 2". [2011] *D.Freelon.org*  
<http://dfreelon.org/2011/02/16/sorting-through-claims-about-the-internet-revolutions-part-2/>

gedachtegoed van internet/social media als mogelijkheid tot burgerjournalistiek veeleer op de dynamiek van communicatie in tijden van politieke crisis. Er is een duidelijke mate van overlap, maar ook van verschil in focus tussen deze twee perspectieven.<sup>103</sup> Dit is in het gehele discours terug te zien, waarbij het niet bij elk artikel gelijk duidelijk is onder welke categorie je de auteur ervan zou kunnen scharen. Dit kan te maken hebben met de stijl van een artikel (bijv. een weblog), maar ook met hoe duidelijk een auteur zijn mening al gevormd heeft in het discours. In lang niet elk artikel is de mening van de auteur direct uit zijn woorden te halen, zeker niet wanneer een auteur enige sarcasme eraan toevoegt. Een aantal artikelen die geschreven zijn rond de Egyptische revolutie geven bijvoorbeeld alleen een aantal citaten weer van 'hooggeplaatste' mensen uit Egypte. Ik zet hier heel bewust het woord hooggeplaatste tussen aanhalingstekens, want het gaat in deze artikelen lang niet altijd om mensen met een hoge functie in het politieke of bedrijfsleven. Ook gewone mensen van de straat worden geciteerd, waarbij deze de status krijgen van ervaringsdeskundigen. Interessant daarbij is uiteraard dat in het Westen niemand weet of wat deze mensen zeggen klopt. De geciteerde is een onbekende en kan niet nagetrokken worden. De citaten die een schrijver bij elkaar voegt, moeten een verhaal vormen waarmee de auteur aangeeft dat het niet meer dan logisch kan zijn om een bepaalde mening te hebben in de situatie. De citaten geven immers duidelijk weer wat de waarheid is? Sam Gustin en David Kravets bijvoorbeeld hanteren deze manier van betogen in respectievelijk "Social Media Sparked, Accelerated Egypt's Revolutionary Fire" en "What's Fueling Mid-East Protests? It's More Than Twitter".<sup>104</sup> Deze manier van argumenteren wordt door Jay Rosen onder woorden gebracht wordt als 'he said/she said-journalism'.<sup>105</sup> Reden hiervoor kan zijn dat niemand weet wie er gelijk heeft. Hoe meer citaten je in zo'n situatie gebruikt, hoe aannemelijker jouw te maken punt wordt. Citeren en modder smijten verbloemen het gebrek aan bewijs voor jouw punt en doen lijken alsof jij de waarheid in pacht hebt, zeker in een dermate complexe situatie als die rond de

---

<sup>103</sup> Idem.

<sup>104</sup> Nog enkele voorbeelden van dit soort artikelen:

Benny Evangelista in "Facebook, Twitter And Egypt's Upheaval" [2011] *SFGate*

<http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?file=/c/a/2011/02/13/BUGN1HLHTR.DTL>

Alexander Pleijter in "'Twitterrevolutie' in Egypte, maar sociale media ontketenen geen revoluties" (2011) *De nieuwe reporter*

<http://www.denieuwereporter.nl/2011/02/twitterrevolutie-in-egypte-maar-sociale-media-ontketenen-geen-revoluties/>

<sup>105</sup> Jay Rosen, "He Said, She Said Journalism" [2009] *PressThink*

[http://archive.pressthink.org/2009/04/12/hesaid\\_shesaid.html](http://archive.pressthink.org/2009/04/12/hesaid_shesaid.html)

Arabische Lente. Rosen is er interessant genoeg zelf ook debet aan, hoe hard hij ook in zijn artikel over dit onderwerp uit 2009 van leer trekt tegen deze vorm van journalistiek. Ook hij citeert een hele lijst van auteurs die zijn punt kracht bij zetten of die juist de – volgens Rosen – verkeerde kant op redeneren. Ook hij laat zich verleiden tot een “You say black, I say white” manier van schrijven in zijn artikel over het “Twitter Can’t Topple Dictators” genre. Mede om deze reden is Journalist Peter Preston van *The Observer* van mening dat beroepsjournalisten wel nodig zijn om nieuwsitems te verifiëren in een situatie als die in Egypte ontstaan is en niet alleen te vertrouwen op de commentaren van burgers die berichten achterlaten op Facebook.<sup>106</sup>

## 4.6

## DE VIJFDE CATEGORIE

Bij het overdenken van de vier categorieën die Freelon in zijn discoursanalyse opstelt, kon ik niet afkomen van het knagende gevoel dat deze vier niet het hele discours representeren.

Ook Clay Shirky mist een categorie en doet in een reactie op part 1 van het artikel van Freelon de suggestie om de categorie “Net as Path to Informed Citizenship” toe te voegen, dat toegang tot het internet als belangrijke input ziet. Freelon wijst dit voorstel echter van de hand. Hij is van mening dat internettoegang al inherent is aan de categorie “The net as citizen journalism platform”. Immers, zo redeneert hij, “[u]n restricted net access is a crucial assumption of citizen journalism as an enterprise: after all, what good is the latter if revolutionary audiences cannot witness it?”<sup>107</sup> Shirky’s categorie is dus niet de categorie die het knagende gevoel weg kan nemen. Maar waardoor wordt dit gevoel dan wel veroorzaakt?

In mijn opinie gaat Freelon voorbij aan het feit dat internet breder is dan slechts social media, zoals Imar de Vries aangeeft: “Internet of course can be used – and has been used since its early days – for all kinds of social activities, but that it is made up of much more than just Twitter, Facebook, or whatever it is how ‘social media’ are now ought to be understood.”<sup>108</sup> De Vries legt hiermee mijns inziens een vinger op de zere

<sup>106</sup> Peter Preston, “Twitter Is No Substitute For Proper War Reporting – Just Look At Libya”

[2011] *Guardian.co.uk*

[http://www.guardian.co.uk/media/2011/feb/27/twitter-war-reporting-peter-preston?utm\\_source=feedburner&utm\\_medium=feed&utm\\_campaign=Feed:+theguardian/media/rss+\(Media\)&utm\\_content=Twitter](http://www.guardian.co.uk/media/2011/feb/27/twitter-war-reporting-peter-preston?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+theguardian/media/rss+(Media)&utm_content=Twitter)

<sup>107</sup> Freelon, “part 1”.

<sup>108</sup> Imar de Vries, “#Egypt, social media and determinism” [2011] *New Media Studies*

<http://www.newmediastudies.nl/magazine/egypt-social-media-and-determinism>

plek in de categorieën van Freelon: het is eigenlijk vreemd dat Freelon in de categorieën het internet als geheel neemt. De uitleg die hij bij elke categorie geeft, gaat veeleer in op social media en niet op het 'net'. Freelon heeft echter deze categorieën op deze manier vormgegeven, dat laten we verder zoals het is. Verschillende auteurs binnen het discours zouden in een categorie geschaard moeten worden die beschrijft dat social media slechts gezien moet worden als een van de vele actoren die een rol hebben gespeeld in de totstandkoming van een revolutie. Dit immers is wat in het discours heel veel benadrukt wordt. Waarom is dan zo weinig aandacht voor? Het complexe karakter van de discussie en het gebrek aan mogelijkheden om duidelijk te krijgen welke rol social media precies gespeeld hebben zullen daar wellicht debet aan zijn. Hoewel het dus vrijwel geen aandacht genereert in de inhoudelijke discoursdiscussie ben ik ervan overtuigd dat de actor-network theorie de enige manier is om te kunnen analyseren wat er in de aanloop naar de revoluties in het Midden-Oosten gebeurd is en welke rol social media daarin gespeeld hebben. Dit is dan ook het hoofdonderwerp in de vijfde categorie die ik wil introduceren in aanvulling op Freelons vier categorieën: 'Social media als actor in een netwerk van actoren'. Ik zal in de volgende paragraaf uitleggen wat ik hieronder versta en beargumenteren waarom ik van mening ben dat deze categorie van wezenlijk belang is in de discoursanalyse.

#### 4.6.1 SOCIAL MEDIA ALS ACTOR IN EEN NETWERK VAN ACTOREN

Zoals wel gebleken is uit de discoursanalyse in dit artikel is de beantwoording van de vraag hoeveel invloed social media hebben gehad op de revolutie in Egypte en de overige revoluties uit de Arabische Lente niet gemakkelijk te beantwoorden. In "Blogs And Bullets" doen Sean Aday et al. onderzoek naar de invloed van nieuwe media op *contentious politics*. Zij geven aan dat het inderdaad lastig is om een goede analyse te maken van de invloed van nieuwe media op de politieke situatie in een land, maar zijn tot een aantal stappen gekomen die dergelijk onderzoek mogelijk moeten maken: successen en mislukkingen moeten beide benoemd worden, de vraag moet gesteld of een succes ook geboekt was zonder nieuwe media, er moet aandacht geschonken worden aan 'hidden variables', verborgen variabelen die invloed hebben op (de aanloop naar) een situatie, een abstractie kan niet onderzocht worden (hebben nieuwe media invloed op democratisering?) doch kleine stappen kunnen wel getest worden, het hele systeem moet geanalyseerd worden en niet slechts een klein en door de onderzoek geïsoleerd element en niet alleen de burgers maar ook de staat moet geanalyseerd

And the winner is...

worden.<sup>109</sup> Volgens Aday et al. doen nieuwe media er op vijf gebieden toe: individuele transformatie (nieuwe media kunnen zorgen voor zowel actieve als passieve participanten), relaties binnen een groep (binnen een discours kunnen nieuwe media mensen verbinden of juist een wig tussen hen in drijven), collectief handelen (nieuwe media kunnen effect hebben op de mate waarin individuen en groepen bij elkaar komen en overgaan tot collectief handelen), beleid van het regime (nieuwe media kunnen activisten helpen, maar ook regimes inzicht geven in wat er onder het volk speelt) en externe attentie (nieuwe media kunnen attentie genereren van externe actoren wat weer gevolgen kan hebben voor de politieke situatie).<sup>110</sup>

Uit de onderzoeksmethode die Aday et al. voorstellen in een situatie waarin de invloed van nieuwe media geanalyseerd moet worden, blijkt al dat het goed is om niet te focussen op één instrument, maar de gehele situatie in ogenschouw te nemen. Wanneer we kijken naar het discours rond de Arabische Lente zien we dat de hele discussie te herleiden is tot het vraagstuk van agency. Heeft social media wel of geen agency? Dit is echter zoals gezegd een vraag waar vrijwel onmogelijk een eenduidig, te bewijzen antwoord op te geven is (iets dat alle aanwezigen in het discours beamen). Bruno Latour's Actor-Network Theory is een goed hulpmiddel om inzicht te krijgen in de rol die social media gespeeld hebben in de recente gebeurtenissen.

Maar wat is de actor-network theorie precies? In onze omgeving zijn er volgens Latour allerlei verschillende menselijke en niet-menselijke *agents*, Latour geeft ze in zijn theorie de term *actoren*, aan te wijzen die samen een *network* vormen. Door de actoren naast elkaar te zetten, kan je zien hoe ze menselijke en niet-menselijke agents ten opzichte van elkaar functioneren. In welke omgeving ook is het nooit alleen de mens die handelt, maar treedt er altijd een wisselwerking op tussen menselijke en niet-menselijke actoren. Latour stelt zelfs dat zowel menselijke als niet-menselijke actoren geen op zichzelf staande agency hebben, maar dat agency pas ontstaat in de wisselwerking tussen de actoren.<sup>111</sup>

De actor-network theorie kunnen we goed toepassen op de revoluties in het Midden-Oosten: social media maken onderdeel uit van een breed netwerk van actoren van culturele, economische, politieke en elke andere denkbare aard. In het discours zou

<sup>109</sup> Sean Aday, et al. "Blogs And Bullets. New Media in Contentious Politics" [2010] *United States Institute of Peace* 6-7  
<http://www.usip.org/files/resources/pw65.pdf>

<sup>110</sup> Idem. 9-12

<sup>111</sup> Bruno Latour, *We Have Never Been Modern* (Cambridge: Harvard UP, 1993). 120-121

de focus dus ook minder op social media moeten liggen en meer op de andere actoren in het netwerk. Dit is ook de conclusie die C.W. Anderson trekt in zijn artikel: “Tech And Social Movements”. Hij analyseert net als Freelon het discours en ziet de complexiteit van de situatie en het gebrek aan inhoudelijke discussie dat daardoor ontstaat. Hij betoogt dat er meer naar de sociale kant van de situatie gekeken zou moeten worden, omdat er heel veel dingen buiten beschouwing gelaten worden wanneer we alleen focussen op de rol van social media.<sup>112</sup>

Zonder dat het letterlijk benoemd wordt door de auteurs wordt er in enkele gevallen al op een actor-network manier een analyse uitgevoerd. Annemiek van Riet, studente master Nieuwe media en digitale cultuur aan Universiteit Utrecht heeft in 2009 onderzoek gedaan naar de rol van Twitter in de ‘Twitterrevolutie’ in Iran. Zij bekijkt Twitter zoveel mogelijk in de context van andere instrumenten die tot de revolutie geleid hebben.<sup>113</sup> Devin Coldewey legt ook de focus minder op social media en andere technologische instrumenten en meer op de rol die mensen zelf hebben gehad, waarbij hij echter wel weer neigt door te slaan naar de menselijke actoren.<sup>114</sup> Maar het is een begin.

In zijn analyse kijkt ook De Vries al op een actor-network manier naar de revoluties. Hij geeft aan dat de belangrijkste vragen die overblijven in de discussie de volgende zijn: “What menu was available to the Egyptians, what were their choices, and do they like what they’re eating?”<sup>115</sup> Het is goed dat De Vries probeert om de analyse makkelijker te maken door een metafoor te gebruiken. Echter, ik ben met Morozov van mening dat welke metafoor dan ook de situatie rond een revolutie uiteindelijk niet helderder maakt. We kunnen gemakkelijk verstrikt raken in het uitwerken van een metafoor en de metafoor krijgt meer aandacht dan de situatie zelf. Wat we wel zouden kunnen doen, is de andere actoren die een rol spelen in het netwerk ook metaforisch omschrijven, zodat die ook meegenomen kunnen worden. En om dan toch maar in de terminologie van De Vries te blijven: laten we ook kijken naar de kok, het al dan niet aanwezig zijn van bestek en serviesgoed, de plaats waar het eten gegeten wordt, de

<sup>112</sup> C. W. Anderson, “Tech And Social Movements: Beyond ‘Did Twitter Cause the Tunisian Uprising?’ [2011] *The Atlantic*  
<http://www.theatlantic.com/technology/archive/2011/01/tech-and-social-movements-beyond-did-twitter-cause-the-tunisian-uprising/69616/>

<sup>113</sup> Annemiek van Riet, “#IranElections: Een Iraanse Twitterrevolutie?” [2010] *CSN Blog*  
<http://www.csnblog.nl/iranelections-een-iraanse-twitterrevolutie/>

<sup>114</sup> Coldewey.

<sup>115</sup> De Vries.

temperatuur van het voedsel, etcetera. Het mag duidelijk zijn dat het werken met metaforen de situatie niet minder ingewikkeld maakt....

Naast het analyseren van alle actoren in een netwerk is het ook van belang om ons bewust te zijn van onze eigen achtergrond en vooronderstellingen wanneer we een analyse uitvoeren over een situatie die zich niet in ons eigen land afspeelt. In het derde hoofdstuk van dit artikel heb ik beschreven op welke manieren wij vanuit het Westen onze eigen horizon meenemen in de analyse van de gebeurtenissen in het Midden-Oosten. Omdat social media in ons Westerse leven een grote rol spelen kunnen we ons eigenlijk niet (meer) voorstellen hoe het leven zonder social media is. Als we daarbij optellen dat we ons in het Westen sowieso eigenlijk niet in kunnen denken hoe het leven van een gemiddelde Egyptenaar eruit ziet, wordt duidelijk dat wij nooit precies zullen kunnen weten wat er gebeurd is in Egypte en welke rol social media daarin speelde. Wij zijn geneigd om onze hoop en dromen voor een betere wereld op social media te projecteren en gaan daarin voorbij aan de vraag of social media het leven van de gemiddelde Egyptenaar completer maakt dan het zonder social media is. In het discours zijn vrijwel alle debaters van Westerse afkomst en spreken en/of lezen zij vrijwel geen van allen Arabisch. De manier waarop zij aan hun informatie komen, is dus ook al tekenend voor de manier waarop het discours gevormd wordt.

Het discours analyserend komt het ‘apparaten-paradigma’ van Albert Borgmann in mijn gedachten. Borgmanns theorie houdt in dat we tegenwoordig van apparaten nog wel de interface gebruiken en weten hoe we ermee moeten werken, maar dat we niets meer van de binnenkant weten. Gaat ons analoge dan wel digitale horloge kapot dan zijn we compleet onthand: wanneer we de horlogekast openmaken en het binnenwerk blootleggen, weten we niet meer wat we moeten doen om hem weer aan de praat te krijgen. Volgens Borgmann zien de mens machinerie vandaag de dag slechts nog als middel om een goed te produceren.<sup>116</sup>

Natuurlijk zijn de revoluties in het Midden-Oosten niet te categoriseren als ‘apparaten’ en produceren zij geen goederen, maar het principe van het apparaten-paradigma gaat hier wel op: we kunnen vanuit het Westen aangeven hoe wij denken dat de revoluties ontstaan zijn en denken dat we er heel wat van weten – de verhitte discoursdiscussie spreekt hierin voor zich, maar als het er echt op aankomt, weten we

<sup>116</sup> Pieter Tijmes, ‘Albert Borgmann: Technologie en het karakter van het hedendaags bestaan’, in: Hans Achterhuis et al., *Van Stoommachine tot Cyborg*. (Amsterdam: Ambo, 1997). 119-120

eigenlijk helemaal niet waar we het over hebben en wat de werkelijke factoren waren voor de revoluties. Het 'klokwerk' valt niet binnen onze denkwereld en we concentreren ons daarom op een deel van de buitenkant waar we wel grip op denken te kunnen hebben: social media. Waarbij sommige mensen zelfs zo ver gaan om de bedenkers van Facebook en Twitter te bedenken. Alsof zij bij het ontwerpen van deze platvormen al in gedachten hadden dat zij aan het werk waren voor een betere toekomst van hele landen...

## 4.8

## AND THE WINNER IS...

Wie debatteert, wil graag de ander overtuigen van zijn gelijk en als winnaar uit de bus komen. In het in dit artikel beschreven debat wordt er in alle hevigheid geprobeerd de andere kant af te troeven met schijnbaar onweerlegbare logica en bewijzen. We hebben echter gezien dat veel van de argumentatie van zowel utopians als skeptics feitelijk niet meer is dan gebakken lucht, gegooid als modder. Een persoonlijke mening die opgeklopt wordt tot een algemene waarheid, overgoten met een scheutje Westerse alwetendheid en superioriteit. Let wel, het is naar mijn mening niet per definitie negatief dat we vanuit het Westen een op social media gefocuste analyse uitvoeren. We kunnen immers niets doen aan onze eigen achtergrond. Wat in mijn ogen wel negatief is, is om ons superieur voor te doen en te pretenderen dat wij de waarheid weten rond de Arabische Lente. Dat geeft social media meer credits dan het toekomt. Ik wil er dan ook voor pleiten om ons bewust te zijn van onze achtergrond wanneer we proberen te onderzoeken wat de invloed van social media is, in welke context dan ook. Door niet mee te gaan in de 'hype van de dag', ons niet te laten wegdragen door schijnbare logica in de these of de antithese en niet te pretenderen dat wij de waarheid in pacht hebben, maar ons te richten op de synthese, krijgen we een beter en breder beeld van de impact van social media op de Arabische Lente. Want hoe hard de utopians en de skeptics ook proberen te roepen dat zij de waarheid in pacht hebben, wij weten wel beter: in dit debat is er geen winnaar. Wel zijn er partijen die in plaats van krampachtig aan hun standpunt vast te blijven houden beter zich nog eens op hun achterhoofd zouden kunnen krabben en zich afvragen: waarom ben ik er eigenlijk van overtuigd dat ik gelijk heb? En nee, met onze 'gulden middenweg' worden we niet de winnaar in dit debat. Maar ach...

*And the winner is...*



# 5

## CONCLUDEREND

Op welke wijze wordt het discours gevormd rond de invloed van social media op de revolutiegolf in het Midden-Oosten?

Vanaf het moment dat bekend werd dat de Tunesische dictator Ben Ali van zijn troon gestoten was door het volk barstte een verwoede discussie los over de vraag welke invloed social media daarop hadden. Toen rap na Tunesië ook in Egypte de heersende dictator Mubarak tot vertrekken gedwongen werd, was het hek van de dam. In de berichtgeving werd vol glorie verwezen naar social media platvormen Facebook en Twitter en het discours rond social media en revoluties kwam op gang. De technologisch deterministische manier van denken van cyber-utopians als Jay Rosen en Jeff Jarvis kwam lijnrecht tegenover de sociaal constructivistische manier van denken van cyber-skeptics als Malcolm Gladwell en Evgeny Morozov te staan. De discussie beperkte zich voornamelijk tot het poneren van grote claims omtrent de vermeende rol van Facebook en Twitter, het blijven hangen in persoonlijke ervaringen en het schrijven om te verkopen in plaats van om inhoudelijk te werk te gaan. Het debat kwam in een binaire patstelling terecht tussen these en antithese.

Door de patstelling en het verstrijken van de tijd werd langzaam duidelijk dat het niet zo simpel ligt om social media wel of geen invloed toe te kennen en de discussie werd zoetjesaan dan ook meer inhoudelijk van aard, mede door de totstandkoming van een synthese. Deen Freelon analyseerde het discours en beschreef aan de hand van zijn bevindingen vier categorieën waarin auteurs te scharen zijn: ‘The net as dissident’s advantage’, ‘The net as public sphere platform’, ‘The net as citizen journalism platform’ en ‘The net as revolutionary nicety’.<sup>117</sup>

Omdat naar mijn mening deze vier categorieën nog niet afdoende zijn om het discours te dekken, heb ik een vijfde categorie voorgesteld: ‘Social media als actoren in een netwerk’ waarin de Actor-Networktheorie van Latour centraal staat. Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijkste in een dergelijk discours is om alle actoren mee te nemen in de analyse en niet slechts te focussen op één onderdeel. Uit het discours blijkt het al: wanneer we alleen naar social media kijken, komen we niet veel verder dan een oppervlakkige analyse. Daarnaast belangrijk is om uit te stijgen boven onze persoonlijke achtergrond en ons ervan bewust te zijn dat de waarheid altijd in het midden zal blijven liggen. Wij Westerlingen kunnen nooit een precies beeld krijgen van het leven in het Midden-Oosten. Daarvoor zijn onze levensstandaarden in beginsel al te veel verschillend van die van de mensen daar. Dat heeft ons er echter nooit van weerhouden ons een mening te vormen over wat elders in de wereld gebeurd is. En daarbij krijgen media al decennialang meer eer toegekend dan zij misschien verdienen. We hebben iets nodig om onze hoop en verwachtingen op te projecteren en doen dat op de technologie (het in dit artikel besproken technologische imaginaire). De pamfletten

---

<sup>117</sup> Freelon, “part 1”.

.....

in de Franse Revolutie. De televisie tijdens de val van de Berlijnse muur. Twitter bij de Iraanse Revolutie. Het feit dat in de nacht voorafgaand aan de val van de USSR in 1991 alle kantoren die iets te maken hadden met communicatiemiddelen (post, telegraaf, televisie, etc.) werden bezet, geeft wel weer dat de heersende opvatting is dat degenen die de media in zijn macht heeft, de werkelijke macht in handen heeft. Een gebeurtenis die in een andere vorm ook vandaag de dag nog plaatsvindt in de afsluiting van internet bijvoorbeeld door de Egyptische revolutie.

Hoe de auteurs ook met elkaar aan het discussiëren zijn over de mate van invloed van social media op de gebeurtenissen in het Midden-Oosten, uiteindelijk zijn ze het allemaal wel eens dat social media wel degelijk invloed gehad heeft. Het is hierbij belangrijk om nog duidelijk aan te geven dat social media in zichzelf geen macht of invloed heeft, maar dat dit tot stand komt in de manier waarop zij gebruikt worden. In wat voor context ook, één ding is zeker: een medium staat nooit op zichzelf. In de wisselwerking met mensen ontstaat macht en agency die uiteindelijk kunnen leiden tot de val van regimes. Facebook-oprichter Mark Zuckerman heeft hier echter niets mee van doen, dus laten we ons niet laten verleiden tot het teveel eer toekennen aan social media en degenen die de platforms tot stand brachten. Uiteindelijk hebben allerlei factoren een rol gespeeld in het verkrijgen van de vrijheid van de Tunesiërs en Egyptenaren - hoewel we ons dus kunnen afvragen in hoeverre de Egyptenaren werkelijk vrijheid gekregen hebben daar de Egyptische revolutie uiteindelijk wellicht geen echte revolutie is geweest en het leger op een heleboel vlakken nog steeds aan de macht is - en zullen er nog heel veel factoren een rol blijven spelen in hun zoektocht naar een nieuwe manier van politiek bedrijven nu de dictators van hun zetels verdreven zijn.

Aan het eind van mijn onderzoek heb ik dus nog steeds geen eenduidig beeld kunnen krijgen van de invloed van social media op de gebeurtenissen in het Midden-Oosten. Uit mijn analyse van het discours en mijn empirische en comparatieve reflectie op dit discours blijkt hoe lastig het is om duidelijkheid te krijgen in de daadwerkelijke rol en invloed van social media. Ik heb dan ook niet de overtuiging dat ik met dit artikel daadwerkelijk een spectaculaire doorbraak in het discours heb neergezet. Echter, mijns inziens is dat rond dit onderwerp met haar vele vraagtekens en het gebrek aan mogelijkheden tot feitelijke metingen niet mogelijk. Wel denk ik dat mijn bevindingen bij kunnen dragen aan een meer genuanceerd debat over de invloed van social media. Mijn analyse en reflectie hebben namelijk een duidelijker beeld neergezet van het discours an sich: een discours waarin eenzijdig en polariserend gedebatteerd wordt.

.....

.....

Een debat waarin persoonlijke ervaringen en modder smijten naar de overkant belangrijker geacht werd dan de daadwerkelijke vraag naar de invloed van social media. Een debat waarin eenoog koning werd. Hopelijk kunnen mijn bevindingen bijdragen aan een discours waarin het debat niet over ons gaat, maar over social media. Waarin we onze persoonlijke mening en horizon aan de kant zetten ten faveure van de wetenschap. Waarin we ons proberen te verdiepen in wat er daadwerkelijk gebeurd is in plaats van er een gooi naar te doen en degene die het hardst schreeuwt op zijn woord te geloven. Een debat waarin nuance de hoofdrol speelt. Dat is mijns inziens de enige manier om tot überhaupt tot een antwoord te komen op de vraag of social media invloed gehad hebben op de gebeurtenissen tijdens de Arabische Lente.

# 6

REFERENTIES

Aday, Sean, et al. "Blogs And Bullets. New Media in Contentious Politics" [2010] *United States Institute of Peace* 6-7, 9-12  
<http://www.usip.org/files/resources/pw65.pdf>

Anderson, C.W. "Tech And Social Movements: Beyond 'Did Twitter Cause the Tunisian Uprising?'" [2011] *The Atlantic*  
<http://www.theatlantic.com/technology/archive/2011/01/tech-and-social-movements-beyond-did-twitter-cause-the-tunisian-uprising/69616/>

Balkam, Stephen. "Egyptians Demonstrate Digital Citizenship." [2011] *Huffington Post*  
[http://www.huffingtonpost.com/stephen-balkam/egyptians-demonstrate-dig\\_b\\_816468.html](http://www.huffingtonpost.com/stephen-balkam/egyptians-demonstrate-dig_b_816468.html)

Beaumont, Peter. "The Truth About Twitter, Facebook and the Uprisings in the Arab World" [2011] *Guardian.co.uk*  
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/25/twitter-facebook-uprisings-arab-libya>

Boomen, Marianne van den. "Facebook was één van de druppels". *De Volkskrant* - 12-02-2011

Bounds, Steven. "Twitter and Revolutions." [2011] *New Agora*  
<http://bounds.net.au/node/66>

Boyd, E.B. "How Social Media Accelerated the Uprising in Egypt." [2011] *Fast Company*  
<http://www.fastcompany.com/1722492/how-social-media-accelerated-the-uprising-in-egypt>

Ceren, Omri. "Jay Rosen Is Wrong: "Twitter Revolution" And "Facebook Revolution" Cyber-Utopians Really Do Think It's That Simple" [2011] *Icon Index Symbol*  
<http://www.iconindexsymbol.com/2011/02/jay-rosen-is-wrong-twitter-revolution-and-facebook-revolution-cyber-utopians-really-do-think-its-that-simple/>

Coldewey, Devin. "People, Not Things, Are the Tools of Revolution" [2011] *TechCrunch*  
<http://techcrunch.com/2011/02/11/tools-of-revolution/>

Doctorow, Cory. "We Need A Serious Critique Of Net Activism" [2011] *Guardian.co.uk*  
<http://www.guardian.co.uk/technology/2011/jan/25/net-activism-delusion?cat=technology&type=article>

Elkin, Mike. "New Video: Cairo Geeks Survive Tahrir Square." [2011] *Wired*  
<http://www.wired.com/dangerroom/2011/02/cairos-band-of-geeks-survives-tahrir-square-assault/>

Esfandiari, Golnaz. "The Twitter Devolution" [2011] *Foreign Policy*  
[http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/07/the\\_twitter\\_revolution\\_that\\_was](http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/07/the_twitter_revolution_that_was)  
 nt

Evangelista, Benny. "Facebook, Twitter And Egypt's Upheaval" [2011] *SFGate*  
<http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?file=/c/a/2011/02/13/BUGN1HLHTR.DTL>

Freelon, Deen. "Sorting Through Claims About the Internet and Revolutions, Part 1" [2011] *D.Freelon.org* <http://dfreelon.org/2011/02/05/sorting-through-claims-about-the-internet-and-revolutions-part-1/>

---. "Sorting Through Claims About the Internet And Revolutions, Part 2". [2011] *D.Freelon.org*  
<http://dfreelon.org/2011/02/16/sorting-through-claims-about-the-internet-revolutions-part-2/>

Giglio, Mike. "Revolution by Internet." [2011] *Newsweek*  
<http://www.newsweek.com/2011/01/26/revolution-by-internet.html>

Gladwell, Malcolm. "Does Egypt Need Twitter?" [2011] *The New Yorker*  
<http://www.newyorker.com/online/blogs/newsdesk/2011/02/does-egypt-need-twitter.html>

---. "Small Change" [2011] *The New Yorker*  
[http://www.newyorker.com/reporting/2010/10/04/101004fa\\_fact\\_gladwell](http://www.newyorker.com/reporting/2010/10/04/101004fa_fact_gladwell)

---. en Shirky, Clay. in "From Innovation to Revolution. Do Social Media Make Protests Possible?" [2011] *Foreign Affairs*  
<http://www.foreignaffairs.com/articles/67325/malcolm-gladwell-and-clay-shirky/from-innovation-to-revolution>

Gopnik, Adam. "The Information. How The Internet Gets Inside Us" [2011] *The New Yorker*  
[http://www.newyorker.com/arts/critics/atlarge/2011/02/14/110214crat\\_atlarge\\_gopnik?currentPage=all](http://www.newyorker.com/arts/critics/atlarge/2011/02/14/110214crat_atlarge_gopnik?currentPage=all)

Griffiee, Susannah. "Social Media Drives Revolution in the Middle East" [2011] *Washington Square News*  
<http://nyunews.com/opinion/2011/02/07/07griffiee/#>

Gustin, Sam. "Social Media Sparked, Accelerated Egypt's Revolutionary Fire" [2011] *Wired* <http://www.wired.com/epicenter/2011/02/egypts-revolutionary-fire/>

Haass, Richard, N.. "Reflections on the Revolution in Egypt" [2011] *Project Syndicate*  
<http://www.project-syndicate.org/commentary/haass35/English>

Hirschkind, Charles. "The Road to Tahrir" [2011] *The Immanent Frame*  
<http://blogs.ssrc.org/tif/2011/02/09/the-road-to-tahrir/>

Kaloutcha, Hamadi. "'In light of #censorship, phishing attacks, bloggers & rappers thrown in prison..one can say that @Tunisia is.. the Matrix" ~Weddady.' [2011] *Hisham Almiraat*

<https://almiraatblog.wordpress.com/2011/01/07/in-light-of-censorship-phishing-attacks-bloggers-rappers-thrown-in-prison-one-can-say-that-tunisia-is-the-matrix-weddady/>

Jarvis, Jeff. "Gutenberg of Arabia" [2011] *BuzzMachine*  
<http://www.buzzmachine.com/2011/02/13/gutenberg-of-arabia/>

Kravets, David. "What's Fueling Mideast Protests? It's More Than Twitter" [2011] *Wired*  
<http://www.wired.com/dangerroom/2011/01/social-media-oppression/>

Latour, Bruno. *We Have Never Been Modern*. Cambridge: Harvard UP, 1993. 120-121

Lehrer, Jonah. "Weak Ties, Twitter and Revolution" [2010] *Wired*  
<http://www.wired.com/wiredscience/2010/09/weak-ties-twitter-and-revolutions/>

Levinson, Charles., en Margaret Cooker, "The Secret Rally That Sparked an Uprising" [2011] *The Wall Street Journal*  
<http://online.wsj.com/article/o,,SB10001424052748704132204576135882356532702,00.html>

McLuhan, Marshall. *Media begrijpen. De extensies van de mens*. 1964. Vertaling door Samuel de Lange. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds, 2003. 30.

McLuhan, Marshall. in Lister et al., *New Media. A Critical Introduction*. Oxon: Routledge, 2003. 89.

McManus, Doyle. "Did Tweeting Topple Tunisia?" [2011] *Los Angeles Times*  
<http://articles.latimes.com/2011/jan/23/opinion/la-oe-mcmanus-column-tunisia-twitter-20110123>

Mejias, Ulises. "The Twitter Revolution Must Die." [2011] *Ulises Mejias*  
<http://blog.ulisesmejias.com/2011/01/30/the-twitter-revolution-must-die/>

Miller, Rohn Jay. "The Social (Media) Revolution We Just Saw in Egypt." [2011] *The Christian Science Monitor*  
[http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0115/Tunisia-That-WikiLeaks-Revolution-meme/\(page\)/2](http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0115/Tunisia-That-WikiLeaks-Revolution-meme/(page)/2)

Morozov, Evgeny. *The Net Delusion. How Not To Liberate The World*. London: Penguin Group, 2011. 17, 33-56.

Parry, David. "It's Not the Public Internet, It's the Internet Public" [2011] *Profound Heterogeneity*  
<http://profoundheterogeneity.com/2011/02/its-not-the-public-internet-it-is-the-internet-public/>

Pleijter, Alexander. " 'Twitterrevolutie' in Egypte, maar sociale media ontketenen geen revoluties" [2011] *De nieuwe reporter*



<http://www.denieuwereporter.nl/2011/02/twitterrevolutie-in-egypte-maar-sociale-media-ontketenen-geen-revoluties/>

Preston, Peter. "Twitter Is No Substitute For Proper War Reporting – Just Look At Libya" [2011] *Guardian.co.uk*

[http://www.guardian.co.uk/media/2011/feb/27/twitter-war-reporting-peter-preston?utm\\_source=feedburner&utm\\_medium=feed&utm\\_campaign=Feed:+theguardian/media/rss+\(Media\)&utm\\_content=Twitter](http://www.guardian.co.uk/media/2011/feb/27/twitter-war-reporting-peter-preston?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+theguardian/media/rss+(Media)&utm_content=Twitter)

Rieff, David. "The Reality of Revolution" [2011] *The New Republic*

<http://www.tnr.com/article/against-the-current/83402/egypt-tunisia-democracy-twitter-economy>

Riet, Annemiek van. "#IranElections: Een Iraanse Twitterrevolutie?" [2010] *CSN Blog*

<http://www.csnblog.nl/iranelections-een-iraanse-twitterrevolutie/>

Rosen, Jay. "He Said, She Said Journalism" [2009] *PressThink*

[http://archive.pressthink.org/2009/04/12/hesaid\\_sheaid.html](http://archive.pressthink.org/2009/04/12/hesaid_sheaid.html)

---. "The "Twitter Can't Topple Dictators" Article" [2011] *PressThink*

<http://pressthink.org/2011/02/the-twitter-cant-topple-dictators-article/>

Satell, Greg. "Small Acts of Courage and Revolution" [2010] *Digital Tonto*

<http://www.digitaltonto.com/2011/social-media-and-revolution/>

Schnitzler, Hans. "Revolutie maak je op straat, niet op internet" [2011] *De Volkskrant*

[http://opinie.volkskrant.nl/artikel/show/id/7818/Revolutie\\_maak\\_je\\_op\\_straat\\_niet\\_op\\_internet](http://opinie.volkskrant.nl/artikel/show/id/7818/Revolutie_maak_je_op_straat_niet_op_internet)

Scola, Nancy. "An Upside to the "Twitter Can't Topple Dictators" Genre?" [2011]

*techPresident* <http://techpresident.com/blog-entry/upside-twitter-cant-topple-dictators-genre>

Shirky, Clay. "The Political Power of Social Media" *Foreign Affairs* 90.1 (2011): 28-41

Sifry, Micah L.. "Did Facebook Bring Down Mubarak?" [2011] *CNN Opinion*

[http://articles.cnn.com/2011-02-11/opinion/sifry.egypt.technology\\_1\\_egypt-internet-access-revolution/2?\\_s=PM:OPINION](http://articles.cnn.com/2011-02-11/opinion/sifry.egypt.technology_1_egypt-internet-access-revolution/2?_s=PM:OPINION)

Slee, Tom. "Egypt's "Facebook Revolution": Looking Under the Lamp Post?" [2011]

*Whimsley* <http://whimsley.typepad.com/whimsley/2011/02/egypts-facebook-revolution-looking-under-the-lamp-post-.html>

Smith, David J.. "American Corporations Set Tunisia and Egypt Free" [2011]

*ThoughtLeader* <http://www.thoughtleader.co.za/davidjsmith/2011/01/31/american-corporations-set-tunisia-and-egypt-free/>

Stephens, Mitchell. "New Media and the American Revolution" [2011] *Beyond News*  
<http://journalism.nyu.edu/publishing/beyondnews/2011/02/13/new-media-and-the-american-revolution/>

Tapscott, Don. "A New Kind of Revolution" [2011] *The Globe and Mail*  
<http://www.theglobeandmail.com/news/opinions/opinion/a-new-kind-of-revolution/article1899638/>

Tijmes, Pieter, 'Albert Borgmann: Technologie en het karakter van het hedendaags bestaan', in: Achterhuis, Hans et. al., *Van Stoommachine tot Cyborg*. Amsterdam: Ambo, 1997. 119-120

Tufekci, Zeynep. "Can "Leaderless Revolutions" Stay Leaderless: Preferential Attachment, Iron Laws and Networks" [2011] *TechnoSociology*  
<http://technosociology.org/?p=366>

Vries, Imar de. "#Egypt, social media and determinism" [2011] *New Media Studies*  
<http://www.newmediastudies.nl/magazine/egypt-social-media-and-determinism>

Wallet, Mark. "Kan Twitter regimes verjagen?" [2011] *Reformatorisch dagblad*  
[http://www.refdag.nl/nieuws/buitenland/kan\\_twitter\\_regimes\\_verjagen\\_1\\_531464](http://www.refdag.nl/nieuws/buitenland/kan_twitter_regimes_verjagen_1_531464)

Wanrooij, Dick. "Egypte is geen "Twitterrevolutie"" [2011] *NRC Next*  
<http://www.nrcnext.nl/blog/2011/02/01/egypte-is-geen-twitterrevolutie/>

Williams, Raymond. *Television, Technology and Cultural Form*. London: Fontana, 1974. 129

York, Jillian C. "Not Twitter, Not WikiLeaks: A Human Revolution" [2011] *Jillian C. York*  
<http://jilliancyork.com/2011/01/14/not-twitter-not-wikileaks-a-human-revolution/>

Zittrain, Jonathan. *The Future of the Internet - And How To Stop It*. London: Yale UP, 2008. 8

---

#### ACHTERGRONDINFORMATIE PERSONEN/BEDRIJVEN

Anthropology Berkeley  
[http://anthropology.berkeley.edu/people/person\\_detail.php?person=18](http://anthropology.berkeley.edu/people/person_detail.php?person=18)

Moxie Insight  
<http://moxieinsight.com/>

New America Foundation.  
<http://oti.newamerica.net/>

## DOCUMENTAIRE

*Nieuwsuur*. “Extra lange uitzending onrust Arabische wereld.” Uitzonden op 28-02-2011. <http://nieuwsuur.nl/video/222335-extra-lange-uitzending-onrust-arabische-wereld--deel-1.html>

## RADIOFRAGMENT

Jay Rosen, “What Others Are Up For” [2011] *Soundcloud*  
<http://soundcloud.com/soundkaa/jr-what-others-are-up-for>

Naast de in dit artikel gebruikte literatuur heb ik nog een heel aantal bronnen geraadpleegd. Omdat veel artikelen ‘nog meer van hetzelfde’ was, toch niet helemaal het juiste onderwerp of de juiste focus bleken te hebben of de achtergrond van de auteur onbekend was, heb ik deze niet actief gebruikt in mijn verwijzingen. Ik vind het echter wel belangrijk om deze nog bij te voegen als tips voor eventueel vervolgonderzoek.

## GERAADPLEEGDE BRONNEN

Amar, Paul. “Why Mubarak is Out.” [2011] *Jadaliyya*  
<http://www.jadaliyya.com/pages/index/516/why-mubarak-is-out>

Bady, Aaron. ‘Knowing and Unknowing the Egyptian Public.’ [2011] *zunguzungu*  
<http://zunguzungu.wordpress.com/2011/02/14/knowing-and-unknowing-the-egyptian-public/>

Beckett, Charlie. “After Tunisia and Egypt: Towards a New Typology of Media and Networked Political Change.” [2011] *Charlie Beckett*  
<http://www.charliebeckett.org/?p=4033>

Boyd, Stowe. “Revolution=Messiness At Scale, Again.” [2011] *Stowe Boyd*  
<http://www.stoweboyd.com/post/3105227293/revolution-messiness-at-scale-again>

Chou, Ella. “The Twitter Revolution Debate Is Dead.” [2011] *The Atlantic*  
<http://www.theatlantic.com/technology/archive/2011/02/the-twitter-revolution-debate-is-dead/71185/>

Cohen, Jared. ‘Digital Age Has Ushered in an Opportunity for Unprecedented Global Collaboration.’ [2008] *Huffington Post*  
[http://www.huffingtonpost.com/jared-cohen/digital-age-has-ushered-i\\_b\\_151698.html](http://www.huffingtonpost.com/jared-cohen/digital-age-has-ushered-i_b_151698.html)

Faris, David. "Revolutions Without Revolutionaries? Network Theory, Facebook, and the Egyptian Blogosphere." [2008] *Arab Media Society*  
[http://www.arabmediasociety.com/articles/downloads/20080929153219\\_ams6\\_david\\_faris.pdf](http://www.arabmediasociety.com/articles/downloads/20080929153219_ams6_david_faris.pdf)

Gladwell, Malcolm. 'How David Beats Goliath. When Underdogs Break the Rules.' [2009] *The New Yorker*  
[http://www.newyorker.com/reporting/2009/05/11/090511fa\\_fact\\_gladwell](http://www.newyorker.com/reporting/2009/05/11/090511fa_fact_gladwell)

Gray, Tyler. "Inside The Egyptian Rebellion Launched On Facebook." [2011] *Fast Company*  
<http://www.fastcompany.com/1751528/inside-the-egypt-rebellion-launched-on-facebook>

Heaven, Will. "Mubarak Steps Down, But Let's Be Clear, Twitter Had Nothing To Do With It." [2011] *The Telegraph*  
<http://blogs.telegraph.co.uk/news/willheaven/100075775/mubarak-steps-down-but-lets-be-clear-twitter-had-nothing-to-do-with-it/>

Ingram, Mathew. "Gladwell Still Missing the Point About Social Media and Activism." [2011] *GigaOM*  
[http://gigaom.com/2011/02/03/gladwell-still-missing-the-point-about-social-media-and-activism/?utm\\_source=feedburner&utm\\_medium=feed&utm\\_campaign=Feed%3A+OmmMalik+%28GigaOM%3A+Tech%29](http://gigaom.com/2011/02/03/gladwell-still-missing-the-point-about-social-media-and-activism/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+OmmMalik+%28GigaOM%3A+Tech%29)

---. "Was What Happened in Tunisia a Twitter Revolution?" [2011] *GigaOM*  
<http://gigaom.com/2011/01/14/was-what-happened-in-tunisia-a-twitter-revolution/>

Jarvis, Jeff. "I'd Rather Be a Twitter Triumphantist Than a Curmudgeonly Catastrophist." [2011] *Guardian.co.uk*  
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/feb/24/twitter-distraction-tool-empowerment>

Joyce, Mary C. ' "Net Delusion" Review: Iran Revisited.' [2011]  
<http://www.meta-activism.org/2011/02/net-delusion-review-iran-revisited/>

Kirkpatrick, David D., en David E. Sanger. 'A Tunisian-Egyptian Link That Shook Arab History.' [2011] *The New York Times*  
[http://www.nytimes.com/2011/02/14/world/middleeast/14egypt-tunisia-protests.html?\\_r=3&sq=Tunisian%20Egyptian%20link&st=cse&scp=1&pagewanted=all](http://www.nytimes.com/2011/02/14/world/middleeast/14egypt-tunisia-protests.html?_r=3&sq=Tunisian%20Egyptian%20link&st=cse&scp=1&pagewanted=all)

Leenaars, Michiel. 'Met gestrekt been op het internet.' [2011] *Webwereld*  
<http://webwereld.nl/column/105605/met-gestrekt-been-op-het-internet--column-.html#>

Lotan, Gilad. '#SidibouZid Twitter Hashtag: An Analysis of the People Spreading the News.' [2011] *Gilad Lotan*  
<http://giladlotan.com/blog/2011/01/sidibouZid-twitter-hashtag-an-analysis-of-the-people-spreading-the-news/>

---. "Understanding Information Flows. The True Power of Social Media." [2011] *Gilad Lotan*  
<http://giladlotan.com/blog/2011/01/understanding-information-flows-the-true-power-of-social-media/>

MacKinnon, Rebecca. 'Internet Freedom is Dead. Long Live Internet Freedom.' [2010] *RConversation*  
<http://rconversation.blogs.com/rconversation/2010/09/internet-freedom-is-dead-long-live-internet-freedom.html>

Mainwaring, Simon. "Exactly What Role Did Social Media Play in the Egyptian Revolution?" [2011] *Fast Company*  
<http://www.fastcompany.com/1727466/exactly-what-role-did-social-media-play-in-the-egyptian-revolution>

---. "Egypt: Social Media as a Life or Death Proposition." [2011] *Fast Company*  
<http://www.fastcompany.com/1724837/egypt-social-media-as-a-life-or-death-proposition>

Marijn. 'De illusie van een Facebookrevolutie.' [2011] *Slimme Overheid*  
<http://slimmeoverheid.nl/2011/02/09/de-illusie-van-een-facebookrevolutie/>

Mayh3m. '#DoesSocialMediaMatter?' [2011] *Mayh3m: The Misadventures of a BU Undergrad*  
<http://mayh3m.com/?p=463>

Morozov, Evgeny. 'Moldova's Twitter Revolution.' [2009] *Net Effect – Foreign Policy*  
[http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/07/moldovas\\_twitter\\_revolution](http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/07/moldovas_twitter_revolution)

---. 'More Analysis of Twitter's Role in Moldova.' [2009] *Net Effect – Foreign Policy*  
[http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/07/more\\_analysis\\_of\\_twitter's\\_role\\_in\\_moldova](http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/07/more_analysis_of_twitter's_role_in_moldova)

---. 'Moldova's Twitter Revolution is NOT a Myth.' [2009] *Net Effect – Foreign Policy*  
[http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/10/moldovas\\_twitter\\_revolution\\_is\\_not\\_a\\_myth](http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/04/10/moldovas_twitter_revolution_is_not_a_myth)

---. 'Think Again: The Internet.' [2010] *Foreign Policy*  
[http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/04/26/think\\_again\\_the\\_internet](http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/04/26/think_again_the_internet)

Murphy, Dan. "Tunisia: That 'WikiLeaks Revolution Meme.'" [2011] *Christian Science Monitor*  
[http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0115/Tunisia-That-WikiLeaks-Revolution-meme/\(page\)/2](http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0115/Tunisia-That-WikiLeaks-Revolution-meme/(page)/2)

Nerenberg, Jenara. "How Urban Planning Fans the Flames of Revolution." [2011] *Fast Company*  
<http://www.fastcompany.com/1731291/urban-spaces-and-protests-subject-of-israeli-mit-exploration>

Nguyen, Ted. 'Social Media Ignites Revolutions in Middel East and North Africa'. [2011] *Ted Nguyen USA*  
<http://www.tednguyenusa.com/social-media-ignites-revolutions-in-middle-east-and-north-africa/>

Nikolovska, Martina. 'The Influence of the Internet On People's Social And Psychological Realities.' [2007] *Ezine Articles*  
<http://ezinearticles.com/?The-Influence-Of-The-Internet-On-Peoples-Social-And-Psychological-Realities&id=524319>

Pareene, Alex. ‘The #Tunisian Revolution Wasn’t Televised, But You Could Follow It On Twitter.’ [2011] *TechCrunch*  
<http://techcrunch.com/2011/01/14/tunisia/>

Penny, Laurie. ‘Revolts Don’t Have to be Tweeted.’ [2011] *New Statesman*  
<http://www.newstatesman.com/blogs/laurie-penny/2011/02/uprisings-media-internet>

Pluijm, Max van der. “Participatie door sociale media?” [2011] *New Media Studies*  
<http://www.newmediastudies.nl/magazine/participatie-door-sociale-media>

Rich, Frank. “Wallflowers at the Revolution.” [2011] *The New York Times*  
[http://www.nytimes.com/2011/02/06/opinion/06rich.html?\\_r=2&partner=rssnyt&mc=rss](http://www.nytimes.com/2011/02/06/opinion/06rich.html?_r=2&partner=rssnyt&mc=rss)

Satell, Greg. “Social Media And Revolution.” [2011] *Digital Tonto*  
<http://www.digitaltonto.com/2011/social-media-and-revolution/>

Schafer, Matthew L. “Tweeting the Revolution: Twitter Didn’t Create the Revolution, But It Didn’t Hurt It.” [2011] *Lippmann Would Roll*  
<http://lippmannwouldroll.com/2011/02/14/tweeting-the-revolution-twitter-didnt-create-the-revolution-but-it-didnt-hurt-it/>

Solis, Brian. “Malcolm Gladwell, Your Slip is Showing.” [2011] *Brian Solis*  
<http://www.briansolis.com/2011/02/malcom-gladwell-your-slip-is-showing/>

Till, Chris. “The True Social Media Revolution.” [2011] *Social Media Citizens*  
<http://www.smcitizens.com/2011/02/25/the-true-social-media-revolution/#>

Vargas, Jose Antonio. “Egypt, The Age of Disruption and the ‘Me’ in Media.” [2011] *Huffington Post*  
[http://www.huffingtonpost.com/jose-antonio-vargas/egypt-age-of-disruption-me-in-media\\_b\\_819481.html](http://www.huffingtonpost.com/jose-antonio-vargas/egypt-age-of-disruption-me-in-media_b_819481.html)

Weinstein, Adam. “Malcolm Gladwell Tackles Egypt, Twitter.” [2011] *Mother Jones*  
<http://motherjones.com/mojo/2011/02/malcolm-gladwell-tackles-egypt-twitter>

York, Jillian C.. “Blood, Sweat, and Tear Gas.” [2011] *Jillian C. York*  
<http://jilliancnyork.com/2011/01/31/blood-sweat-and-tear-gas/>

---. “Letters from Tunisia.” [2011] *Jillian C. York*  
<http://jilliancnyork.com/2011/01/12/letters-from-tunisia/>

---. “Internet & Mobile Access and Social Movements: Libya, Madagascar, Beyond.” [2011] *Jillian C. York*  
<http://jilliancnyork.com/2011/03/01/internet-mobile-access-and-social-movements-libya-madagascar-beyond/>

---. “Why I Don’t Believe in “Net Freedom”.” [2011] *Jillian C. York*  
<http://jilliancnyork.com/2011/01/02/why-i-dont-believe-in-net-freedom/>

---. “re:campaign XI: Tools of Change (How Social Media Helped Spark the Arab Spring).” [2011] *Jillian C. York*  
<http://jilliancnyork.com/2011/04/18/recampaign-xi-tools-of-change-how-social-media-helped-spark-the-arab-spring/>

Zuckerman, Ethan. "What if Tunisia Had a Revolution, But Nobody Watched?" [2011]  
*Ethan Zuckerman*  
<http://www.ethanzuckerman.com/blog/2011/01/12/what-if-tunisia-had-a-revolution-but-nobody-watched/>